

גיליון חודשי מתורתו
של הרב עדין
אבן-ישראל שטיינזלץ

גיליון סיוון תשפ"ד

תבנית

הקדמה

מתוך ערפל מאורעות השעה ומתוך כאב הצרות והדאגה לכלל ישראל
אנו מסיימים את ימי הספירה, נכנסים אל חודש סיוון, נעמדים לרגלי ההר
ומצפים למתן התורה.

כיהודים, אנו יוצרים אמפביים. אנו חיים, מצד אחד, על פני האדמה,
חווים את מאורעות ומוראות המציאות החיצונית ופועלים בתוכה. אך
מן הצד השני אנו היהודים, חיים יוצרים ופועלים גם במישורים הפנימיים
של המציאות, בהיכלות התורה, בים התלמוד, בשדות ההלכה, עוסקים
ומידבקים ב'חמדה הגנוזה' שקדמה לעולם.

הגיליון שלפניכם מושך במידת מה את המבט שלנו מצרות העולם אל
ההיכלות הפנימיים, אל מתן התורה וקבלת התורה, אל לימוד התורה ואל
החידוש בתורה, אל התורה כלחם, כבשר וכיין ואל התורה כאש, כמים
וכשעשוע נשגב, משחק סודי, המשותף לנו ולקב"ה.

הרב עדין עסק כל ימיו בבעיות השעה הפרטיות והכלליות אך נקודת
הכובד של הפעילות שלו הייתה לאורך כל השנים ניסיון מתמיד ועיקש
להכניס עוד ועוד יהודים בחזרה לעיסוק בן אלפי השנים בפיתוח ה'פרוייקט'
המשותף שלנו ושל הקב"ה - לימוד התורה. הוא עשה זאת, לא רק משום
שלימוד התורה הוא נקודת היסוד שלנו כיהודים המעניקה משמעות לכל
שאר ההיבטים של הקיום היהודי ושל החיים היהודיים אלא גם בגלל ועבור
התורה עצמה, עבור העניין כשלעצמו, בשביל ה'מורשה' שיש לקרות אותה
'מאורסה' בקשר של אהבה נצחית.

הרב עמד על כך שלימוד התורה צריך להיות מצד אחד בדבקות, בלהבה,
הלימוד צריך לשנות את האדם ולקרב אותו אל הקב"ה ומצד שני, בלי
שום סתירה, לימוד התורה עומד על השכל הקר, על הביקורת ועל היכולת
לשאול, לחלק ולהגדיר. לימוד הגמרא הוא "אינטלקטואליזם קדוש", שבו

נדרש היהודי להכניס את מוחו וכשרונו לתוך התורה הקדושה ורק כך הוא נעשה כלי לדברי התורה.

וצד אחר: התורה, חזר הרב עדין ואמר, שייכת לכל יהודי ולכל יהודיה, התורה היא ירושתו של כל יהודי וכולם מחוייבים לעמול ולהשיב את הירושה לבעליה. אסור לנו להרגיש או לשדר, גם לא בדקות שבדקות, שהתורה היא איזה תחביב מגזרי או שבטי. להיפך, אנחנו צריכים ללמוד אותה וללמד אותה כשם שקיבלנו אותה בהר סיני, ביום מתן תורה, יחד, כולם כאחד, כל גשמות ישראל בעבר בהווה ובעתיד, ואם נזכה, נוכל אולי לשמוע שוב את הקולות ששמענו ולהיזכר יחד במה שעלינו לעשות.

שנזכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות, שנזכה שהקב"ה יעריב את התורה בפינו ובפי כל ישראל ונזכה החודש הזה להרמת קרן ישראל ולישועה גדולה.

המערכת: יאיר שוורצפוקס ואהרן בילט

השתתפו בהפקת הגיליון: נתנאל איתי ויונתן זמרת

להרשמה והצטרפות להפצת הגיליון ולתרומות ניתן לפנות למספר: 054-301-6657

TalmideiHarav@gmail.com

עיצוב גרפי: 'עיצובי שיר' 052-8954475

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת חברינו היקר

רפאל בן בנימין זאב קאודרס הי"ד

נפל בכ"ח אייר התשפ"ד

ת.נ.צ.ב.ה

תוכן עניינים

שבועות ומתן תורה

- מתן תורה - החריגה מכל הגבולות, ברכה לחג השבועות.....0
- חמישים יום - שיחה לחג.....0
- נקודת הבחירה - שיחת הכנה לחג השבועות.....0
- א-לוהים חיים ומלך עולם - שיעור בחסידות.....0

התורה

- ללמוד כמו משוגע - מתוך התוועדות.....0
- ללמוד תורה במקצוענות.....0
- שעשועי המלך.....0
- נמשלה תורה.....0

סיום

- להחיות את הקהילה היהודית - הרצאה.....0
- עם התלמוד - ראיון.....0

שבועות ומתן תורה

” ביום המיוחס, הקב"ה פונה לבני ישראל, הוא מציע להם את הצעת הנישואים. ואז בני ישראל אומרים: כן, נעשה. ומשה צריך להעביר שהכלה הסכימה. אחרי שהכלה הסכימה, אז בוא נעשה את ההכנות לחתונה. צאו שלושה ימים, תרחצו, תתכבסו, תעמדו, תתכוננו. כל מה שצריך לעשות. תשימו שומרים, תשימו גדר. כל זה הכנות לחתונה, לטקס. אבל התאריך הזה, יום המיוחס - הוא לא טקס, הוא שיחה. השיחה הזו היא שיחה מאוד משמעותית.

במנהג ספרדים, בהרבה מקומות, אני לא יודע אם זה בכל מקום, יש כתובה לחג השבועות, שעשויה כמו כתובה רגילה אבל כתוב שם שהחתן, צח ואדום, וכך הלאה והלאה, דגול מרבבה, נושא במזל טוב את הכלה המהוללה, הבת שלהנגיד המפורסם אברהם, והנגיד המפורסם יצחק וכו'. יש שם ממש נוסח, וזה פשוט נוסח יפה, אפשר למצוא אותו בסידורים. בשבועות יש כתובה, זה חתונה, אבל יש לפני את העניין של 'הצעת הנישואין'. הרגע שבו באה אלינו ההצעה הזאת: לבנות את הקשר.

יכולנו להגיד: "אנחנו נבחר ועדה שתדון בנושא".. העם היה יכול להחליט שאולי, לפי שעה, אנחנו יכולים להמתין. אני לא יודע מה יש בתורה, אבל אני אומר: "נעשה" או "נעשה ונשמע". אתה עוד לא יודע על מה מדובר - מה אתה אומר נעשה? אתה לא יודע מה כתוב שם, איזה צרות ואיזה דברים. אבל ישנה הקבלה, ששבנויה בעצם על ההסכמה המהותית - זה לא קשור לפרטים, אלא קשור לקשר. אני מסכים לקשר. כשאני מסכים לקשר, אז אני מגיע למצב שיש לו ייחוד.

(שיחה בישיבת תקוע, ב' סיוון תשס"ח)

כתוב על משה "וישם לפניהם", לדעתי זה כמו "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" - שהוא הסביר להם את ההסכם לפרטיו, וכל העם אמרו: "כל אשר תאמר אלינו נעשה". זה החלק הרומנטי האמיתי. הם רצים אחד לקראת השני, והקב"ה אומר מה הוא רוצה, ואנחנו לא יושבים וחושבים מה לעשות, אנחנו לא אומרים אפילו נשמע, אנחנו אומרים: משכני אחר כך נרוצה. לאן? לקצה השני של העולם. זה לא משנה, כל אשר דיבר ה' - נעשה.

(שיחה בישיבת תקוע, י"ז שבט תשס"ו)

מתן תורה - החריגה מכל הגבולות

ברכה לחג השבועות, תש"ע

לפי המסורת חג השבועות הוא "זמן מתן תורתנו", וצד זה של חג השבועות (שיש לו ריבוי שמות בתורה שבכתב ובעל-פה, וממילא גם משמעויות רבות) הוא בוודאי הצד הבולט ביותר, בזיכרון ובמעשה, של החג הקצר הזה.

בעניין זה של "זמן מתן תורתנו", ובמתן תורתנו בכלל, יש כמה צדדים קצת מתמיהים. מפתיע הוא שבשום מקום בתורה עצמה, למרות התיאור המפורט והמדוקדק של מעמד מתן התורה, לא נאמר באיזה תאריך הוא התרחש. מן הכתוב בתורה אפשר רק להסיק שמתן תורה היה בימים הראשונים, או בשבוע הראשון, של חודש סיוון, אך בשום מקום לא נאמר משהו מדויק יותר מזה. זאת ועוד: במשך דורות רבים נקודה זו נשארה עמומה, וחכמי המשנה אף הם חלוקים בשאלת התאריך המדויק של מתן תורה. עניין זה מתמיה עוד יותר לנוכח העובדה שבתורה מצוינים התאריכים המדויקים של מאורעות רבים, שאחדים מהם אינם חשובים כלל, בעוד שמאורע מכריע מכל הבחינות כמו מתן תורה נשאר משולל תאריך.

בעיה בלתי פתורה דומה יש גם ביחס למקומו של הר סיני, שגם הוא אינו עולה בבירור מן התיאור שבתורה. במהלך הדורות הוצעו כמה זיהויים למקומו של הר סיני, בין בחצי האי סיני ובין מצפון לו. ואולם מתוך התיאורים שמופיעים בדברי חכמים עולה מסקנה אחת: שכל הזיהויים הללו כולם אינם מתאימים כלל למסורת שהייתה בידיהם, לפי מסורת זו, וכפי שגם אפשר להסיק במידה מסוימת מן הכתוב בתורה, הר סיני היה בסך הכל גבעה קטנה, ומכל מקום הוא בוודאי לא היה הר נישא. אפשר להבין את הסיבות הרומנטיות שהביאו

את בני האדם לזהות את אחד משיאי ההרים באזור כהר סיני, אבל אלו אינם אלא דברי חלומות בעלמא.

העמימות הזאת לגבי מתן תורה, הן מבחינת הזמן והן מבחינת המקום, איננה יכולה להיות מקרית. עצם העדרם של הפרטים יש בו צד משמעותי, שכן עולה ממנו כי את מתן התורה אי אפשר להגדיר לא מבחינת הזמן ולא מבחינת המקום.

נוסף על כל אלה, עצם העובדה שהתורה לא ניתנה בארץ ישראל אלא במדבר, במקום שלא עובר בו אדם, מוציאה אף היא את תפיסת התורה מכל הגדרה קונקרטיית של זמן ומקום. התורה איננה שייכת לארץ ישראל או לזמן מסוים: מעיקרה היא מאורע של מעבר, הוויה שאיננה קשורה במהותה לממדים הידועים לנו, וכל עיקרה הוא החריגה מכל המערכות של סדר, של חוקים, של המשכיות ושל זמן ומקום.

אפשר לומר שכל אלה מגדירים, במובן מסוים, את התורה, לא רק לשעתה אלא גם לדורות, כמהות החורגת לחלוטין מתבניתו של העולם. התיאור המובא בתורה של ה' היורד מן השמים אל הר סיני בא אף הוא להדגיש את קפיצת המערכות הזאת, את החריגה מכל הגבולות, שבמתן תורה. וחריגה זו משתמרת בכך שמתן תורה עדיין שמור בזיכרוננו הכללי כהוויה שאינה קשורה לזמן או למקום, אלא כל כולה באה מתוך המציאות האחרת.

בברכת חג שבועות שמח,

עדין אבן ישראל שטיינזלץ

חמישים יום

שיחה בישיבת מקור חיים, תש"נ, התפרסמה ב'ביכורים'

בצעדים מסוימים. אין-סוף לעומתו, הוא דבר שלעולם, בכל מספר של צעדים, אי אפשר להגיע אליו.

מתן תורה, ביסודו של דבר, איננו עניין של התפתחות. לאמור: אי אפשר לעבור מספר מסוים של צעדים - להשתכלל, להתקדם, ללמוד יותר ולדעת יותר, ועל-ידי כך להגיע למתן תורה. במילים אחרות: הדרך ממצרים לארץ ישראל יכולה לקחת ארבעים שנה, אבל זו דרך שיש לה התחלה וסוף מוגדרים - ולכן יש בה התקדמות הדרגתית. במובן זה, הדרך מיציאת מצרים - או מכל נקודה שהיא, עד מעמד הר סיני, היא דבר שלעולם איננו נגמר. אפשר להתקדם לקראת המטרה, אבל אי אפשר לגעת בה בעצמה. אפשר להימצא כל הזמן בכיוון הנכון, אבל אי אפשר להגיע למקום.

מצד אחד, לקראת מתן תורה נעשות הכנות, נעשית לקראתו טהרה, נעשים לקראתו מאמצים. מאידך, מתן תורה מגיע כבקיעה של משהו שמופיע מלמעלה ואיננו מגיע מלמטה. האדם יכול לכל היותר לבנות כלי, אבל הוא איננו יכול למלא את הכלי הזה בתורה. התוכן של מתן תורה הוא דבר שאיננו נמצא בשום הגדרה, בשום מסגרת

בציווי התורה על ספירת העומר נאמר: "וספרתם לכם ממחרת השבת... שבע שבתות תמימות תהיינה. עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום" (ויקרא כג, טו). אחת הבעיות הקשורות להלכות ספירת העומר היא, שמצד אחד התורה מצווה לספור חמישים יום, אבל מאידך - אנחנו לא מקיימים את המצווה. אנחנו סופרים אמנם שבע שבתות, ככתוב בתורה, אבל בסופו של דבר הספירה איננה בת חמישים יום. היום החמישים הוא חג השבועות בעצמו, אך הוא איננו נמנה בספירת העומר.

בכדי להבין את משמעות העניין, יש להסביר את מהותו הפנימית של חג השבועות - את מעשה נתינת התורה. כל דבר בעולם, בטבע או במציאות, אפשר להגיע ולהתקדם אליו באחת משתי דרכים. ישנם דברים, שניתן להגיע אליהם על-ידי מספר מסוים של צעדים - בין אם המרחק גדול מאוד ובין אם הוא קצר יותר. דברים אחרים לעומת זאת, אין כל דרך להגיע אליהם על-ידי איזה מספר צעדים שהוא, אפשר ללכת וללכת ולעולם להימצא באותו מרחק. זהו ההבדל בין מספר שהוא גדול מאוד לבין אין-סוף. מספר גדול מאוד הוא מספר שאפשר להגיע אליו באופן מסוים,

שהיא.

המעבר מספירת העומר לשבועות, הוא מעבר של קפיצת מדרגה. המהר"ל מדבר על מעבר זה (תפארת ישראל כ"ה) מתוך

האדם יכול

להגיע רק עד לקצה

הגבול שבאפשרותו

להגיע אליו, אבל משם

והלאה יש נקודה שרק

הקב"ה יכול

לעבור אותה

התייחסות למספרים - ארבעים ותשע וחמישים. המספר חמישים הוא לכאורה המספר העוקב של ארבעים ותשע, אבל למעשה, מדובר בשתי סיסטמות נפרדות של מספרים. המספר ארבעים ותשע נמצא בסיסטמה של מספרים שבנויה על שבע. למספר חמישים אי אפשר להגיע בסיסטמה הזאת; אפשר להגיע לארבעים ותשע ואפשר להגיע לחמישים ושש, אבל לא לחמישים. כלומר, למרות שיש מרחק קטן בין ארבעים ותשע וחמישים - בכל-זאת קיים ביניהם מעבר בין שיטת מספרים אחת לאחרת. בסגנונו

של המהר"ל, זהו מעבר בין מספרים הבנויים על סיסטמה של הטבע (וזוה קשור לכל שיטתו לגבי המספר שבע, כמספר שמאפיין את הטבע השלם), למספרים בסיסטמה אחרת שמבוססת על המספר עשר - שהמספר חמישים הוא אחד מהם. המעבר בין ארבעים ותשע לחמישים, הוא סוג של קפיצה ולא מעבר רציף. זהו מעבר למערכת אחרת לגמרי.

הרמב"ם, בדברו על הנבואה ועל הכנת הנפש של הנביא, מסביר מהם התנאים ההכרחיים בכדי להיות נביא. האדם צריך לעשות כך וכך הכנות, ואז יתכן שתשרה עליו נבואה. עם זאת, יכול להיות שאחרי כל ההכנות הללו, עדיין לא יזכה לנבואה. הנבואה היא התגלות שבאה מלמעלה, ולכן יכול להיות אדם שיהיו לו כל הכשרונות, הכישורים, המעלות והסגולות של נביא, והוא בכל-זאת לא יהיה נביא. האדם יכול להגיע רק עד לקצה הגבול שבאפשרותו להגיע אליו, אבל משם והלאה יש נקודה שרק הקב"ה יכול לעבור אותה, והנקודה הזו היא מהות אחרת לחלוטין.

מבנה דומה נראה גם בספירת העומר. לאחר כל הספירות, יום אחרי יום ושבוע אחרי שבוע, הספירה בעצם לעולם איננה נגמרת. היא מגיעה עד למספר הקרוב ביותר לחמישים, אבל את היום החמישים בעצמו אי אפשר לספור. יום זה מגיע במובן מסוים בגדר של מתנה, כדבר שבא מלמעלה. הנקודה האחרונה, נקודה ההשלמה של הספירה, איננה תלויה בנו אלא בקב"ה.

אותם הדברים, צריך להגיע תחילה לגבול יכולת האדם - זוהי העמידה אל מול הר סיני. זהו רגע שלא תמיד שמים לב אליו - רגע המעבר בין סוף היום הארבעים ותשע לתחילת היום החמישים. בנקודה זו נוצר דבר חדש, נוצר המעבר מההכנה

**עצם העמידה
אל מול הר סיני
היא מעלה גדולה,
מפני שלהיות כלי
לקבל את התורה,
זוהי מתנה בפני עצמה.**

לתורה אל התורה בעצמה, נוצר המעבר מתכלית השלימות האנושית אל הנתינה האלוקית, כאן קורה המעבר מספירת העומר לשבועות.

זהו הטעם להסתפקות ב"קרבנו לפני הר סיני". עצם העמידה אל מול הר סיני היא מעלה גדולה, מפני שלהיות כלי לקבל את התורה, זוהי מתנה בפני עצמה. כל חייו של אדם אין הוא עושה אלא את הספירה הזו. הוא סופר עד הקצה, עד ארבעים ותשעה יום, עד שבע שבתות תמימות, ומנסה לעשות אותן שלימות

אדם יכול להגיע עד לנקודה שבה הוא עומד מוכן, אבל אין הוא יכול להגיע לנקודה של המעבר. הנתינה עצמה, עשיית הקפיצה, היא נקודה שנמצאת מעבר לנו. משום-כך אנו סופרים רק עד ארבעים ותשע ולעולם לא חמישים, משום שזהו המקום שעד אליו אפשר להגיע, אבל הנקודה בעצמה, היום האחרון, איננו שייך לספירה מלמטה.

הסבר זה מיישב תמיהה נוספת באותו עניין. בהגדה של פסח מצויה רשימה של "מעלות טובות" שעשה הקב"ה לעם ישראל. כחלק מרשימה זו נאמר: "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה - דיינו". התמיהה הברורה בעניין זה היא, מה מעלה יש בעצם הקרבה לפני הר סיני בלא נתינת התורה?

הטעם שבדבר הוא, שהקרבה לפני הר סיני כשלעצמה, היא אותה נקודה של העמידה ביום הארבעים ותשע. ישנו צד אחד והוא: כמה יכול האדם ללכת ולהתעלות בתוך עבודתו שלו, היכן הגבול שלו - בתור כלי, בתכלית ובשיא שלימותו כאדם. אבל יש גם צד אחר - שהוא נתינת התורה, ובין זה לזה, בין הסוף של הארבעים ותשע להתחלה של החמישים, יש איזו נקודת חיבור שהיא בעצם המסתורין של כל המציאות.

בסוף היום הארבעים ותשע אנו עומדים מוכנים לקבל את התורה, והרגע הזה הוא השיא מבחינת המניין שלנו. מתוך הרגע הזה אנו מקבלים ברכה, ישועה או הצלחה - שהם דברים שבאים מעבר למניין שלנו. אולם, בשביל לקבל את

ככל האפשר. מכאן ואילך זו מתנה של מעלה.

למתן תורה לעולם אי אפשר להיות מוכנים בשלימות, ואם היה הקב"ה דוחה אותו עד שבני האדם יהיו ראויים, היה הדבר נמשך עד סוף כל הדורות. כדי להגיע למתן תורה, כדי לבוא ליום

על האדם לדעת שכל
מה שהוא יודע איננו
ולא כלום, שכל מה
שהוא למד איננו
משנה, ושהכל צריך
לבוא מלמעלה. כל
מה שביכולתו לעשות
זה לעמוד כמו שעמדו
אבותינו, להרגיש את
אותה ההרגשה שהוא
עומד אל מול ההר

החמישים, אין זה עניין של יום נוסף שצריך לספור אותו. יום החמישים הוא מהות אחרת לגמרי, ומשמעותו היא, שכמה שאדם עשוי להיות מוכן - הוא לעולם איננו מוכן, כל כמה שהוא כלי -

הוא לעולם איננו מושלם.

עד לאיזושהי נקודה, עד העמידה לפני הר סיני, אפשר להגיע. מאותו רגע והלאה מגיעים למלכות אחרת, שהיא מלכותו של הקב"ה בעצמו, שם הוא - ורק הוא, יכול לתת את התורה. יש גבול ליכולת האדם, ומשם והלאה זוהי מתנתו של הקב"ה, שהיא מתנה ממין אחר, מסוג אחר לגמרי. לעולם אי אפשר להיות מוכנים לה, ותמיד צריך לצפות שהיא תגיע.

בליל חג השבועות, בזמן ההכנה לקבלת התורה, אפשר לעשות רק דבר אחד בלבד: לעמוד "באימה וביראה, ברטט ובזיע" (ברכות כב.). אחרי כל מה שאדם יודע, אחרי כל מה שהוא למד, אחרי כל מה שהוא הכין, עיקר הנקודה היא: לעמוד. על האדם לדעת שכל מה שהוא יודע איננו ולא כלום, שכל מה שהוא למד איננו משנה, ושהכל צריך לבוא מלמעלה. כל מה שביכולתו לעשות זה לעמוד כמו שעמדו אבותינו, להרגיש את אותה ההרגשה שהוא עומד אל מול ההר, שהוא עשה מה שהיה ביכולתו ועדיין הוא ככלי ריק, ועכשיו הוא יכול רק לעמוד ולצפות: "תן לי".

זה מה שעושים לקראת מתן תורה, בשביל זה סופרים את כל הימים הללו - בשביל להגיע לנקודה שבה הקב"ה בעצמו יוסיף את המספר החמישים, את היום האחרון, ויתן לנו את התורה.

נקודת הבחירה

שיחת הכנה לחג השבועות, ב' סיוון תשס"ד בישיבת תקוע

שוב פעם פולים...

לי לשם שינוי מאכל מלכים אז היה שווה לחכות עוד שעתיים אבל לחכות את כל הזמן ולקבל שוב פעם פולים זה לא מתקבל על הדעת!

את זה אני אומר כדי שתזכרו את הנקודה הזו. תראו, אני לא רוצה שיצאו מפה בריות קטנות ומרובעות שאין להם דבר מלבד המסגרות הקטנות אבל מצד שני אסור שיצאו אנשים שיש להם רק את דרכי השלילה, רק את החרیגה מהמסגרת בלי ארוחת המלכים.

בחינת החוקה

לאדם מישראל צריך שתהיה הבחינה של חוקה, בין בדבר שהוא הלכה ובין בדבר שהוא מנהג ישראל, אחרי שהוא מחזיק בדברים שהם חוקה, מכאן מהלאה, שימשיך ויעשה עוד ועוד. יש דבר טוב בזה שאנשים שוברים את הכלים, שאנשים עושים דברים מיוחדים, אבל זה בתנאי שהם לא מזניחים את החובות היסודיות. היומרות גדולות והשאיפות גדולות צריכות לבוא יחד עם זה שכן אדם לא מזניח את הדברים שצריך לעשות אותם. לכן אני אומר לכם לגבי ליל שבועות, יש אנשים שיכולים

ישנו מנהג ישראל שישודתו בהררי קודש שנעורים בחג השבועות ואומרים תיקון ליל שבועות. יש הרבה סיפורים שיוצא מהם שאיש המעלה ששייך לדרגה יותר גבוהה, לא צריך להגיד 'תיקון'. מה שאני רוצה לומר לכם הוא: תגידו את ה'תיקון'. למה אני אומר את זה? משום שיש צד שצריכים לעשות את הדברים הפשוטים לפני שהולכים יותר בגדולות. יש את הדברים הפשוטים שכן אדם צריך לעשות אם הוא רוצה לעלות מעלה מעלה בהר ה', והדברים הפשוטים האלה קודמים בצד מסויים לכוונות הגדולות שהרבה פעמים לא יוצאות כמו שצריך. אם בן אדם קם מאוחר והתפלל עד מיצוי הנפש זה דבר גדול, אבל מה יוצא אם הוא לא מתפלל עד מיצוי הנפש, ואת חוסר התפילה הזה הוא עושה במקום בשבע בבוקר, בשתיים עשרה בבוקר...

יש סיפור שסיפרו בשם הרבי מריז"ן: היה פעם יהודי עני שאשתו הייתה מכינה לו בכל יום ארוחה של פולים והוא בא הביתה ואוכל את הפולים. יום אחד הוא בא הביתה והאוכל עדיין לא מוכן, הוא מחכה שעתיים, ואז מגישים לו פולים... אז האיש הזה כועס ואומר: אילו היית מכינה

ללמוד שבעה דפים גמרא בעין בליל שבועות וזה בוודאי דבר גדול. יש סיפור שסיפרו על מישהו שהיה קרוב לגאון ולמד גמרא בליל שבועות, הגאון שאל אותו למה הוא לא אומר את ה'תיקון', אז אותו תלמיד ענה לו כך: ה'תיקון' הוא כמו חנות גדולה שבה שמים בחלון הראווה דוגמיות של המוצרים. הגאון יודע את כל התורה כולה אז בליל שבועות הוא אומר את הדוגמיות, אני לא יודע שום דבר ולכן אני צריך ללמוד שיהיה משהו בחנות שלי. זה סיפור יפה מאוד, אבל בכל זאת אני אומר שלפני שהיומרות הגדולות צריכים לומר את התיקון כמנהג ישראל. מעין זה, יש זמנים שבהם אומרים תהלים, יש בני אדם שאומרים תהלים וכל עצמותם תאמרנה אבל בדרך כלל אומרים תהלים וזה נשאר בגדר של אמירת תהלים ועדיין ראוי ונכון להחזיק בדבר הזה בפשטות ובלי להתחכם. אדם אומר את ספר התהלים פעמיים בראש השנה כמנהג חסידים, אני לא יודע אם הוא נהיה ברייה חדשה אבל לכל הפחות הוא עושה את מה שצריך לעשות.

תהלים על פי פשט

היה פעם רבי גדול שקראו לו 'היהודי הטוב' מגוסטינין. הרבי מגוסטינין הוא גיבור של לפחות שני רומנים שכתבו עליו דוקא אנשים לא דתיים. (אגב, האם מישהו ראה פעם רומן דתי ששווה לקרוא אותו? עגנון לדעתי היה מה שקוראים פוסט מודרני, הוא היה דתי רק מפני שהוא ראה את העולם החילוני והחליט שהוא כל כך פגום שלא כדאי להכנס

אליו. זו ההתרשמות שלי גם מהספרים וגם מההיכרות שלי איתו, היה זמן שישבנו ודיברנו באריכות גדולה. בספרים שלו מופיעות כמה דמויות דתיות, אבל הן כולן מתות, הם כולם מהעבר, הרב הזקן מבוטשאטש וכיוצא בזה, אבל אין שם סיפורים שמופיעים בהם דתיים חיים.) חזרה לעניין, הרבי מגוסטינין, היה נקרא גם 'בעל התהלים' והוא היה מחסידי הרבי מקוצק. אני לא יודע אם בקוצק היו אנשים שאמרו הרבה תהלים, אבל לרבי מגוסטינין לא עשו צרות בעניין הזה משום שהוא אמר תהלים באמת. אחר כך הוא כשכבר נהיה רבי, בא אליו אחד ממכריו וחבריו, שבא לבקש איזה דבר, והרבי אמר לו להגיד עשרה פרקים תהלים. אותו חבר אמר לו: אני לא יודע באיזו בחינה להגיד את התהלים הללו... אז אמר לו הרבי: אני אומר לבעלי הבתים שלי לומר תהלים והם אומרים את התהילים והם נושעים, אבל כשאני אומר לחסידים הם לא אומרים את התהילים שלי משום שהם לא יודעים באיזה בחינה וכלות הנפש להגיד את זה וממילא הם לא נושעים... יש לאנשים הרבה מאוד יומרה, אבל צריך לעשות את כל הדברים הפשוטים בלי להתחכם. את ה'תיקון' אפשר לומר בפחות משעתיים אם לא מתחכמים או עושים פלפולים.

הדברים הקבועים

צריך להתחיל בדברים שצריכים לעשות ואחרי זה להמשיך לעשות דברים נוספים. יש דבר שאני ממליץ לכל אחד ואחד: טוב לו לאדם שיעשה לו קביעות

כשמישהו יושב וקובע לעצמו קביעות
אז לפעמים מכל הרכוש הגדול מתברר
שנשארו לו רק הפרוטות של השתי
משניות שלמד בכל יום - כל השאר לא
נשאר.

זו בעיה שמובנת לא פעם בישיבות.
תראו, אם מישהו לומד אנגלית או הנדסת
מכונות, אז הוא יכול לומר: מזמן זה עד
זמן זה למדתי כך וכך, אני יודע לעשות
דבר פלוני. בישיבות הרבה פעמים זה לא
נראה כך. בן אדם למד בישיבה והשאלה
היא מה קרה במשך השנה הזו. יש אמנם
ענין שאדם מתעסק בדברי תורה אבל
צריך שיהיו גם את 'שיירי הזמרה', את מה
שנשאר. אם אחרי כל השנים של הלימוד
נשארו לי רק זיכרונות של חוויות - זה לא
מספיק. כשם שיש את העניין ש"הקובע
מקום לתפילתו אלוקי אברהם בעזרו"
כך יש את עניין הקביעות גם בדברים
אחרים. כשאדם קובע לו דבר מסוים
ודבק בזה - הדברים האלו נשארים.

לכן אני אומר לכם, תראו, אם אדם
מישראל שומע בזמן קריאת עשרת
הדברות את קול השופר שהולך וחזק -
אז זה דבר יפה, אבל לא תמיד זה קורה
ולכן צריכים לדאוג כל הפחות שיישארו
הדברים הקבועים והפשוטים שעשיתי
כדבעי.

לאיפה אני שיין

הדברים הבאים שאומר הם דברים שלא

של לימוד, אפילו כשאדם יושב בישיבה
ולכאורה לא זקוק לקביעות טוב לו
שיקבל על עצמו כמה דברים קבועים
שהוא יכול להתחיל אותם ולסיים אותם,
דברים שנשארים גם לאורך זמן. דווקא
בהקשר של בחורי ישיבה, הרבה פעמים
מהעניין הגדול נשארים רק זכרונות, אני
שואל איזה בחור אחרי הישיבה, אם הוא
זוכר משהו שהוא למד, אז לפעמים הוא

**אני אומר שלפני
שהיזמרות הגדולות
צריכים לומר את
התיקון כמנהג
ישראל. מעין זה, יש
זמנים שבהם אומרים
תהלים... ועדיין ראוי
ונכון להחזיק בדבר
הזה בפשטות ובלי
להתחכם.**

זוכר את שמות המסכתות... מדוע? כי
בצד מסויים הכל היה כחלום יעוף. אבל

שייכים לתאריך מסויים, ובעצם שייכים לכל זמן וכל מקום ובכל זאת יש להם שייכות לעניין של הכנה לשבועות.

אני לא בא לנסות ולהדיח אלא מנסה לדבר לעניין הזה, לעומקא דליבא ולעומק המחשבה, בן אדם יכול להגיד אני נולדתי כאן וכאן אני נשאר אבל אדם יכול לעשות גם סוג מסויים של בחירה. אני צריך להיכנס לתוך הבחירה שלי ולהיות מודע לה. לא רק לדעת את כל הפרטים אלא לדעת שאני עומד במקום שבחרתי. יש רבים וטובים שנולדים במשפחה דתית לאומית ונשארים דתיים לאומיים, או במשפחה של חרדים ונשארים חרדים. זה לא תמיד שיהיה טוב להם במקום אחר. יש תולעים שגדלים בחזרת ואם אציע להם משהו יותר מתוק הם לא ירצו כי יש משהו אחר שאליו הם שייכים.

ממלכת כהנים

השאלה הזו קשורה בדיוק ליום שאנחנו נמצאים בו - ב' סיוון שנקרא 'היום המיוחס'. היום המיוחס נמצא בין ראש חודש סיון לשלושת ימי ההגבלה ואחד ההסברים על דרך ההלצה למה לא אומרים בו תחנון הוא מפני שהיום הזה הוא 'חסן'. לדעתי החשיבות שביום הזה היא בגלל טעם אחר: היום הזה הוא היום שבו משה מדבר אל עם ישראל ואומר להם כמה פסוקים שמדברים על בחירת ישראל. יום המיוחס הוא היום שבו נתנו לי בעצם את הבחירה האמיתית האם אני רוצה להיות קדוש או לא רוצה. אחרי שאני אומר 'כן' - כל השאלות האחרות וכל הפרטים האחרים כבר הרבה פחות חשובים.

כמו שאמרתי, אתם, רובכם, נולדתם בצד אחד של הגדר. יש מין שביל כזה שבצד אחד גדלים דתיים ובצד האחר גדלים הלא דתיים. אני לא רוצה לדבר על אלה שנולדים בצד השני, גם שם יש את אותה הבעיה. בן אדם נמצא באורח חיים מסויים רק בגלל שהוא נולד בצד הזה, מין מקריות גמורה וחסרת משמעות. אני רוצה לדבר על מה קורה בצד הגדר שבו נולדו הדתיים. ההתלבטויות שיש לאנשים בצד הזה של הגדר הם לרוב התלבטויות קטנות. תראו, אני יודע שלאדם יש יצר הרע, אבל לרוב זה לא משפיע על המקום שבו נמצאים אנשים. בהלכה יש חזקה שאומרת שדברים נשארים היכן שהם נמצאים, באותו אופן אנשים נשארים איפה שהם.

אני מקווה שאתם מדברים על הדברים הבסיסיים האלה, ושואלים את עצמכם האם אני שייך לעולם מסויים ועד כמה אני שייך באמת לעולם הזה. יושב אדם ומדבר אל ליבו ושואל את עצמו כמה הוא שייך אל הדברים שהוא חי איתם. אני מכיר אנשים שטיילו בעולם, מנפאל ועד להרי האנדים, ואחרי כל זה הדברים הללו לא מעניינים אותם, 'חוויית' הם אומרים. באותו אופן יש גם אנשים שמסתובבים בים התלמוד מצד לצד ולא פעם התשובה היא זזה, היו חוויות אבל אני לא באמת שייך לזה.

קבלת התורה לא אומרת שאני מבין משהו או שאני יודע משהו, אלא שאני נמצא במצב של קבלה, שאני מוכן לקבל. אני אומר לקב"ה: אני אולי לא מבין הכל, אני אולי איש בער לא ידע, אבל אני מסכים לקבל.

קבלת התורה

יש שני ימים בשנה שאנו מתעסקים בתורה, שבועות ושמחת תורה. בשמחת תורה אני שמח שקיבלתי את התורה ובשבועות אני מקבל אותה. אנחנו אומרים בשבועות "יום מתן תורתנו". משום שהקבלה עצמה יכולה להיות בזמנים אחרים, בשבועות נשאלת השאלה האם אני מוכן לקבל את התורה

לפעמים אדם נמצא באיזה עולם ונשאר בעולם הזה ובעצם מעולם הוא לא עשה בחירה. אדם כזה, כאשר יש איזה משהו שמנער אותו, בין מבפנים ובין מבחוץ, הוא מגלה שהוא לא נמצא בשום מקום. נקודת ההחלטה לא תמיד פשוטה, זה מאוד נדיר שאדם קם בבוקר ומאיר עליו אור גדול שמכוחו הוא קם והולך אל מקום מסוים, לרוב מדובר בתהליכים הרבה יותר ארוכים. אבל, לפעמים אדם מסתכל אחורה הוא יודע שהייתה שם החלטה, שהיה זמן שהוא שהחליט שהוא שייך למקום פלוני.

אני מדבר כעת אליכם, אתם שלא קיבלתם את ההחלטה הזאת, אלא

כשאדם מתגייס לצבא, הוא נכנס לזה על מנת להיותך עבד משועבד, ולא רק זה אלא גם על מנת להיות חייל, שזה אומר שאפשר גם למות. זה לא אומר שאני רוצה למות, אלא רק שזה צבא ופירוש הדבר הזה הוא שירים ונלחמים ויש אנשים שנפצעים ונהרגים, וכשאני נכנס לזה אני בוחר בזה.

כך זה גם כשאדם מסכים להצטרף אל ממלכת כוהנים וגוי קדוש, זו נקודה של בחירה, אחר כך יש רשימה עצומה של דברים שאני צריך לעשות אבל נקודת הראשית היא שאני מקבל על עצמי את העיקרון. ביום המיוחס בני ישראל שמעו את "ואתם תהיו לי ממלכת כוהנים וגוי קדוש", הקבלה הזאת היא קבלה קשה וכואבת ואם קיבלתי את הקבלה אני נכנס לגדר של מקבלי התורה.

תראו, יש ספק מה שמעו בני ישראל בקבלת תורה. לפי מה שנאמר בחז"ל אולי שמעו את השני הדיברות הראשונים, ואולי אפילו גם זה לא. ובאופן רחב יותר כשאני עובר על הדיברות השונות אני רואה שאלו לא דברים מיוחדים אלא דברים שאדם הגון מקבל על עצמו גם בלי קבלת התורה. כשהקב"ה אומר 'לא תרצח', השאלה היא: אני הרי יודע את זה כבר הרבה לפני עשרת הדיברות. הנקודה היא שהחידוש בזה הוא שאני מקבל דברים לא כי הם מנהג, ולא כי הם חוק המדינה, אני מקבל את העיקרון ומכוח העיקרון אני מקבל עלי את 'לא תגנוב' ואת 'לא תרצח' ועוד אלפי פרטים אחרים.

למקום אחר. לפעמים אני רואה שפשוט נפלתי לאן שהגעתי. יום השבועות זה יום מסוגל לכך שאדם ישב ויעבוד על הבחירה, על הפנימיות של הבחירה שאומרת: לא נפלתי למקום אלא בחרתי בו.

תראו, כשאדם בוחר הוא לא צריך לבחור במה שנמצא בצד השני של העולם, לפעמים מה שמחפשים נמצא מתחת לאף. הכרתי מישהו שהיה בן של אדם עשיר מאוד, בחור בסדר, עם ראש סביר. הציעו לו שידוכים מכובדים. אבא שלו נתן לו מכונת ספורט אדומה והוא היה מסתובב בארץ וכשהיה מגיע לעיר הוא היה נפגש עם השידוכים שהכירו לו בערים השונות. בסוף הוא התחתן עם מישהי שגרה שני בתים ליד, ושהוא הכיר שנים קודם.

בחירה היא לא בהכרח מעבר לעולם אחר, היא יכולה להיות דבר קרוב שבקרוב ועדיין זו בחירה. נישואין הם באמת בחירה מסוג מסויים, אבל יש בחירה שעומדת לפני כן והיא שואלת איפה אני בעצמי עומד. יש ילד ששולחים אותו לגן דתי ולא עושה צרות, שולחים אותו לבית ספר ולתיכון דתי, והוא עדיין לא עושה צרות מיוחדות, אבל זה עדיין לא אומר שהוא שייך לזה. כשמגירים תינוק, יש בהלכה מין הגבלה של זמן, שבערך בזמן הבר מצווה הוא צריך להחליט: האם הוא רוצה להיות יהודי או לא רוצה. מדוע, מפני שהוא לא היה גר אמיתי אלא גיירו אותו כשהוא היה חסר דעת ועכשיו הוא בר דעת. עכשיו שהוא

שנולדתם במקרה במקום כזה. אולי כשהייתם ילדים חשבתם על השאלה הזו: מה היה קורה אם הייתי נולד על גדול נהר הגאנגס, האם הייתי דומה לעצמי? זו שאלה אמיתית; אני נמצא פה, ולא על נהרות הודו או סין והשאלה היא: האם אני שייך לכך. ואם אני לא שייך לכך, אני צריך לזוז. ולהיפך, אם אני שייך לכך אני צריך להיות שם. לפעמים אדם נופל לאיזה מקום והוא באמת לא שייך.

אני נמצא באיזה מקום ובאיזה עולם ואני שואל את עצמי: מתי אני בחרתי להיות בו? קורה שאנשים מוצאים את עצמם במקום מסויים כי יש להם דחיפה מבחוץ. אדם לפעמים מוצא את עצמו במקום אחר והוא אפילו לא יודע איך זה קרה לו משום שהוא מעולם לא החליט להיות במקום מסויים, אז הוא מתגלגל ממקום למקום ובאמת זה לא משנה.

הכרתי פעם אדם שהיה חבר במפלגה הקומוניסטית, ובין השאר הוא הקים בעיר שלו את "המרכז החילוני". הייתי אצלו בבית, והוא הראה לי את תמונות הילדות שלו. והוא מראה לי תמונה של עצמו בן 11-12 עם פיאות ארוכות, לא יכולתי לשאול אותו מה קרה לו, אולי זה קשור לשואה שהיזהר הרבה אנשים.

לעבוד על הבחירה

בן אדם יכול לשאול את עצמו, לפני עשר שנים הייתי ילד חמוד, ועכשיו אני הגעתי

גדל אני לא אומר לו "צא", אבל אני שואל אותו איפה הוא רוצה להיות.

בחירה היא

לא בהכרח מעבר

לעולם אחר,

היא יכולה להיות

דבר קרוב שבקרוב

ועדיין זו

בחירה.

מה אתם רוצים?

יש תיאור מעין זה שמופיעה אצל יהושע שעומד בסוף ימיו מול העם ומספר את תולדות העם, ושואל בסוף שאלה פשוטה: האם הם רוצים לעבוד ה', ואם רע להם, אז שימצאו דבר אחר שהם רוצים לעסוק בו. אחר כך הוא מוסיף הערה, שהוא וביתו בחרו בה'. האנשים האלה עברו את התהליך הראשון של כיבוש הארץ, והוא עושה להם מסדר פרידה ובעצם אומר שמי שלא רוצה - שיפרד. הם עונים לו שם שהם רוצים לעבוד את ה', ואז יהושע מוסיף ואומר שזו לא עבודה קלה ושאלוקים הוא אל

קנא, והם עונים לו שוב שהם בחרו בה'. מה יהושע רוצה מהם? הרי לכאורה הכל מיוצב, הכל בסדר ואין מקום לשאלות. זה לא כמו המדבר שאכלו שם חצץ אלא כבר יש ארץ, ועדיין, יהושע אומר: צריך לעשות בחירה. יהושע עושה משהו שהוא לא כמו הבריתות של משה שהם בריתות של כפיה.

יהושע אומר להם: יש לכם את הארץ, האם אתם רוצים לעבוד את האלילים המקומיים, או את אלילי עבר הנהר, שזה מסורת אבות, או שאתם רוצים לעבוד את ה'. ואז הוא שואל אותם אולי כמו גרים ומסביר להם כמה זה קשה. יהושע לא אומר להם קללות אלא מציב בפניהם את הבחירה שלו ומשאיר להם לבחור בעצמם. לא רק כשאני עומד לפני הכניסה לדבר אני צריך לעשות בחירה, אלא גם כשאני נמצא בפנים והכול מיושב, אחרי כל זה אני צריך לעשות את הבחירה. משום שתהליך הבחירה חשוב לא רק כדי להכריע, אלא גם מצד עצמו.

כמו שיש מעמד כזה לכלל ישראל, כך האדם צריך לשאול את עצמו במה הוא בוחר. הבחירה מוציאה אותו מהגדר של משהו שנפל לתוך זה לאחד שרוצה להיות בפנים.

לפעמים אני פוגש אנשים בגיל מסוים ואני אומר להם את זה, ואחרי כמה שנים אני פוגש אותם והם עדיין לא עשו את הבחירה, והם באמת לא נמצאים בפנים. האם האדם שעושה את הבחירה

זה. יש אנשים שכאשר הם מבינים את זה תוקפת אותם בהלה - אני חשבתי שאני נמצא במקום כעץ שתול על פלגי מים, ובסוף אני כערער בערבה, או כגלגל לפני סופה - שמכיון שאין לו שורשים, הרוח מעיפה אותו בסופה.

בזמן של שבועות יש סגולה לאדם לקבל את התורה, סגולה שאדם יקבל על עצמו עול מלכות שמים תחילה,

לפעמים אדם מגלה שהוא לא עץ שתול ואומר: אם אין לי שורשים, אלך למקום אחר; אבל לפעמים אדם אומר: אני עץ לא שתול אז הגיע הזמן שאצמיח שורשים.

יש אנשים שמגלים את זה בחיי המשפחה שלהם - מפני שהם אף פעם לא החליטו משהו אמיתי. היתה איזו החלטה טכנית ואחרי עשר שנים הוא פתאום אומר: מה לי פה - ואז או שאורזים והולכים או שמתחילים לבנות משהו באמת. זאת נקודת המודעות והיא משמעותית.

נקודת הבחירה יותר מסובכת לאדם

משתנה מקצה אל הקצה, לא תמיד. לפעמים קורה שאדם ניגש להקב"ה ואומר לו שהוא כך כך שנים נמצא איתו ועכשיו הוא מחליט שהוא רוצה בזה וזה עושה לו משהו אחר לגמרי ולפעמים האפקט הוא פחות דרמטי אבל מה שתמיד קורה בעקבות הבחירה - הוא שאדם נמצא בדרך שהוא רוצה להיות בה. אחת הבעיות היא שבתוך הקשר של שגרה, לא כל כך קשה להיות יהודי. אמנם, להיות יהודי כאשר עושים את זה ברצינות, זה די קשה; אבל כשנמצאים עם זה באיזה צד של שגרה, באופן מתון, אז באמת זה לא מחייב לבחור. היו זמנים שהבחירה היהודית היתה דבר קשה, היום זה לא כל כך קשה. מה בעצם רע בלהיות יהודי? כשאדם צריך בפעם הראשונה ללבוש כיפה זה שוקל לפחות טון, אבל אחרי כמה זמן הוא לגמרי שוכח שזה נמצא שם. נקודת הבחירה לא מוטלת עלינו בדרך כלל מבחוץ, אנחנו צריכים לעשות אותה מבפנים.

להצמיח שורשים

אני צריך להחליט שאני רוצה להיות כאן מפני שאני החלטתי להיות כאן. יכול להיות שאתם נשמות טובות וחיים חיים טובים, ופתאום אחד מכם ישאל את עצמו: האם פעם החלטתי משהו? אני צריך להחליט לאן אני שייך. יכול להיות שמישהו יגיע למסקנה שאני באמת לא שייך, וזה חשוב, כי זה מביא לידי זעזוע. אדם אומר לעצמו: אחרי כמה שנים שעשיתי תנועות והעוויות של דתיים אני מבין שאני לא שייך לשם, אני יכול גם בלי

כרם והירא ורך הלבב. הטעם שעשו את זה כך הוא מפני שיש אנשים שהם כל כך פחדנים שהם מפחדים להודות שהם פחדנים. החשש הזה הוא כשמדובר בדבר פומבי, אבל כשמדובר בעניין פרטי שאדם עושה בינו לבין עצמו, אדם יכול להחליט שאין לו מה לעשות כאן. לפעמים הוא לא אורז את החבילות אלא מחליט שלא אכפת לו - זה גם כן שחרור

יש מקומות שההחלטה יכולה להתבצע מיידית, ויש שהמימוש יכול לקחת חמש שנים. העניין הזה הוא משמעותי בפרט לזה שמחליט להישאר. יש עניין של איפה אדם מחליט שהוא שייך. ואם זו החלטה - לפעמים עצם הדבר הזה מעמיד אותו באור אחר. אחרי שאני אומר "נעשה ונשמע" יכול להיות שנופל עלי מכול שלם של מצוות, אבל אני מוכן לזה, אני יודע שזה הולך לבוא.

אנחנו הולכים כעת לקראת מתן תורה - זה הזמן לקבל את התורה באימה וביראה ברתת ובזיע. בזמן של שבועות יש סגולה לאדם לקבל את התורה, סגולה שאדם יקבל על עצמו עול מלכות שמים תחילה, ואחר כך עול מצוות. עול מלכות שמים זה העיקרון, וברגע שקבלתי את העיקרון, אז מה המסקנות? כך וכך וכך. זה מה שצריך לעשות.

צר לי שלא אמרתי דברים המרוממים את הנפש. מה לעשות? סוף דבר הכל נשמע, את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור, כי זה כל האדם.

שנמצא כבר בתוך איזה עולם ולכן הבחירה לא נתבעת מעצמה. טקס בר מצווה - דווקא אצל הילדים הדתיים איננו בדרך כלל טקס משמעותי משום שאין בו איזו קבלה מיוחדת. יתכן שבגיל אחר אדם מגלה שהוא אף פעם לא היה באמת בר מצווה. להבדיל, אצל הגוים יש טקסים שבהם אדם לומד את כל עיקרי האמונה ובוחנים אותו על זה, והוא מאשר את שייכותו. לבחור יהודי אין אפשרות לאשר או לא לאשר את זה. הוא נמצא בתוך המסלול ואין לו צורך לצאת ממנו. אדם נפל בטעות לתוך העניין הזה, כמו אדם שגר בטעות בבית של השכנים.

כאשר יש משטר אימים אדם יכול למאן. אני שואל אתכם: מישהו מרגיש שמוציאים לו את המיץ? חוששני שלא, ולכן לא מתקיים תהליך של בחירה. כאשר יש תהליך כזה הוא משמעותי, ברגע שאני בוחר ממילא נהיה נפקא מינה לכל הדברים שאני עושה. זה מחייב אותי בכל הדברים - גם אם עכשיו אני לא עושה אותם. כשמישהו חותם על כתב ערבות - הרבה פעמים זו חתימה פורמאלית, ואז אדם מגלה שהוא נושא חובות נוראיים. כשאדם יודע שהוא חותם על דבר שהוא מחייב במהות - גם אם זה לא פועל מיד אז זה רובץ עליו.

נעשה ונשמע

כשהיו יוצאים למלחמה והכהן משוח המלחמה היה נושא את דבריו - כולם היו יוצאים משם יחד, הנושא אשה והנוטע

התורה

”

היהדות, בשונה מדתות אחרות, עומדת על שלושה יסודות: אמונה, מצוות ומעשים, ולימוד תורה. עניינו של לימוד התורה אינו בזה שאדם צריך ללמוד ולדעת מה הם הדברים שהוא אמור לעשות, אלא הוא חובה מהותית בפני עצמה המוטלת על אדם מישראל באשר הוא. לאמור: כשם שיש מצוות המוטלות על האדם (או מעשים שעליו להימנע מהם), והקושרות את האדם עם בוראו, כך גם לימוד התורה הוא דרך ליצירת קשר מהותי עם הקב"ה. הלימוד והידיעה, מעבר להיותם מצוות עשה המוטלות על האדם, הם גם סוג מיוחד של פולחן. אפשר אפוא לומר שלאדם מישראל יש כמה דרכים ליצור קשר עם הקב"ה: דרך המעשה, דרך קשר הרגש והאמונה; ודרך הקשר האינטלקטואלי.

את הקשר הזה אפשר להגדיר, במובן מסוים, כ"לחשוב ביחד עם הקב"ה". הוא אינו נמדד במידת החשיבות המעשית שיש לו בחיי היומיום - היינו, האם הוא מורה לאדם מה עליו לעשות בחיי העולם ובתחומי הרגש - והוא אף אינו נמדד במידת התרוממות הנפש הנגרמת לאדם או בהתייחסותו הישירה אל הקב"ה. זהו קשר מסוג אחר: הקשר עם התורה עצמה כהתגלות של ה'. אפשר אף להגדיל ולומר שעניינה של התורה הוא "לדעת את ה'", בכל המובנים של ביטוי זה. זהו עצם ההתחברות הנוצרת מתוך מעשה הלימוד וקניין הדעת, "אתדבקות רוחא ברוחא" עם הקב"ה עצמו. העיסוק בתורה, בכל דרגה שהיא, חורג אפוא מכל שאר המצוות בכך שהוא צינור התקשרות לעצמו. כך גם מתבהר מדוע "תלמוד תורה כנגד כולם" (משנה, פאה א, א).

(מתוך 'לימוד תורה', יסודי אמונה)

ללמוד כמו משוגע

מתוך התוועדות י"ב-י"ג תמוז

תשס"ה, ישיבת תקוע

התפרסם ב'עד בלי די'

היכולת לשאת ולסבול

אנחנו מדברים בהתוועדות על היכולת שיש לאדם לסבול את הכול ולהמשיך להחזיק ביהדותו. אנחנו מדברים על אנשים שקמים בבוקר בידיעה שהיום החדש יהיה קשה, ושוב הם יצטרכו שוב לנסות לחיות, לנסות לשמור על אמונתם וגם על איזשהו מבנה של משפחתם. על היכולת הזאת, לסבול ולהמשיך להחזיק, עומדים הדברים הרציניים.

אני יודע שהחיים של כל הנמצאים כאן שונים לגמרי. ובכל זאת, אדם צריך שתהיה לו היכולת לקבל על עצמו דברים כאלו. אינני מתכוון לקבלת ייסורים באהבה, אלא ליכולת לעשות דברים אף על פי שהוא אינו יודע לאן הם מקדמים אותו, ואף שלא ברור לו שהמעשים האלה יגרמו לכך שבעוד חמש שנים יהיה לו בית ומשפחה כפי שהוא חולם. זוהי הנכונות לוותר על המיצובישי, על מכונת הכביסה ועל עוד כל מיני עניינים של נוחות ושל איכות חיים. היכולת הזו להחזיק, גם במצבים לא נוחים, היא עניין רציני שעליו הדברים עומדים.

המדינה החזקה יותר אלא המדינה שיכולה לקבל יותר מכות. השאלה איננה מי חזק יותר, אלא מי מוכן לסבול יותר, מי מוכן לשלם יותר. הבעיה הזו עומדת במרכז חיינו. כשאני מוכן לשלם בעד דברים, אני החזק; כשאני מוכן לסבול בעד דברים, אני חזק עוד יותר; וככל שאני מוכן לסבול יותר למען דברים אני חזק יותר.

אילו אנשים פה בארץ היו מוכנים לוותר על כל מיני דברים, כוחנו היה רב ועצום. לצער הלב, אנשים אינם מוכנים, וזה הדבר שפוגע בנו - מלמטה עד למעלה. תארו לעצמכם שיקום מנהיג וינסה לעשות הפרטות ולהוריד את רמת החיים קצת, ניהו בעשרה אחוזים. אפילו לא תהיה התקוממות, פשוט איש לא יקשיב לכך.

חוסר הנכונות לשאת ולסבול הוא מה שמחליש והורס, ואילו לקבוצה של אנשים שמוכנים לסבול יש כוח גדול לפעול.

ללמוד כמו משוגע

רובכם יושבים ולומדים בישיבה. כשאדם יושב ולומד, הוא צריך לנסות לעשות

הדבר הזה נכון באופן כללי. מישהו טען, ובצדק, שבמלחמות של ימינו לא מנצחת

זאת טוב ככל האפשר. הרי אפשר לשחק בלימוד, אפשר לשחק בשיבה, אפשר לשחק בכל הדברים שבעולם. לעומת זאת, אדם יכול להגיד לעצמו שהוא נמצא בתוך מסגרת מסוימת שבה צריך לשבת וללמוד, ולכן עכשיו זאת המשימה שלו, ועליו לעשות אותה כראוי, כשם שכל אדם אחר צריך למלא את תפקידו כראוי. הרי מבחינה מוסרית, דתית ועניינית ההצדקה שבחור ישיבה אינו משרת בצבא שלוש שנים היא שתאיורטית הוא צריך לעבוד בשיבה קשה יותר מאשר בצבא. בעיני בחור ישיבה הצבא צריך להיות מקום מנוחה - אם קורה שקצת קשה לבחור בשיבה, והוא מתעייף, אפשר לשלוח אותו לצבא לחצי שנה או שנה בשביל לנוח. אם בשיבה הוא עבד כמו משוגע ולא אכל ולא ישן, כשהוא הולך לצבא או לכל מקום אחר, הוא מרגיש כמו אדם שיוצא לחופש.

בפועל פעמים רבות נראה שבשנים הרבות שבהן בחור יושב בשיבה, הוא לומד רק איך להיות חיים נוחים. לא הכרחי שכן יהיה. אפשר גם ללמוד באינטנסיביות ובשיגעון. אמנם אתה עכשיו יושב בשיבה, לא בבית סוהר ולא בטירונות, ובכל זאת, בוא נראה אותך עובד כמו משוגע.

כל אחד מכם יכול וצריך ללמוד לפי עניינו - אחד יכול להחליט לעבור במשך שנה על כל הש"ס, אחר יכול להחליט לכתוב חיבור על הלכות נטילת ידיים, והשלישי אולי יחליט ללמוד ש"ס משניות בעל פה; אבל כל אחד צריך להיות מסור לחלוטין למה שהוא עושה ולעבוד על

כך ביום ובלילה. גם אדם שאינו מוכשר, גם מי שאינו מפסיק לפהק בשיעור עיון בגמרא, מי שאינו מבין את הגמרא ומסתכל בתוספות כמו תרנגול בבני אדם, יכול בכל זאת ללמוד דברים בעל פה. בשביל זה לא נדרש מהאדם שום דבר חוץ מהיכולת לשבת. אדם יכול להחליט ללמוד ספר תהלים בעל פה כמה שיותר מהר, ולחזור עליו חמישים, שישים או שמונים פעמים - עד שיצליח.

עשו דברים חשובים. יש הרבה דוגמאות של אנשים בגילכם שעשו דברים גדולים. הש"ך, למשל, חיבר את הספר שלו כשהוא היה בן עשרים וארבע פחות או יותר. אמנם הוא היה גאון בתורה, אבל בשביל לכתוב ספר כזה לא די בגאונות, צריך גם ללמוד משהו. אינני מזכיר את הש"ך משום שאני חושב שכל אחד צריך להיות גדול כמוהו, אלא משום שהיכולת שלו ושל אנשים כדוגמתו באה מכך שהם הקדישו את חייהם למה שעשו, בלי להתחשב בנוחיות.

לא כל אחד יכול להגיע לאותם הישגים. הקדוש ברוך הוא לטובה ולברכה לא ברא את כל הראשים באותו גודל, והוא גם אינו מבקש מכל האנשים את אותן בקשות. ובכל זאת, אנשים יכולים להגיע להרבה מאוד אם הם משקיעים הרבה מאוד. גם מי שאינו יכול להיות גדול הדור, אין שום מגיעה לכך שהוא ידע דברים ברמה שהוא מסוגל לדעת. אדם שאינו חריף - אולי הוא יכול להיות בקיא; אם הוא אינו יכול להיות בקיא - הוא יכול ללמוד בעל-פה. את זה כל אחד יכול לעשות. הלוא בסבלנות ובעיקשות אפשר ללמד אפילו פרעושים לקפוץ

בהתאם לכך.

אדם יכול לדעת את מעלות התורה ואת קדושתה; השאלה החשובה היא כמה הוא מוכן לשלם בעבורה? אם את הנוחיות הפנימית והחיצונית שלו הוא אינו מוכן לשלם למענה, הוא לא יגיע רחוק.

אם תבקשנה ככסף

הדברים שאני אומר, אין מטרתם לעודד לימוד תורה דווקא, אלא להבהיר שאם אדם רוצה לעשות משהו, הוא נדרש, בין השאר, להקריב את הנוחיות שלו. הדרישה שאדם יעבוד קשה ויתאמץ מאוד אינה מופנית רק כלפי בחורי ישיבה שלומדים תורה, אלא כלפי כל אדם.

הייתה ליבת דודה, עליה השלום, שלמדה בתיכון דתי על שם צייטלין בתל אביב. יום אחד היא החליטה על דעת עצמה, לא בגלל ההורים, שהיא רוצה ללמוד גם בסמינר למורות של 'בית יעקב'. לא היה פשוט שיקבלו אותה, אבל היא הצליחה לשכנע את הסמינר. היא למדה גם בבית הספר התיכון וגם בסמינר עד שגמרה את שני המוסדות. היא הייתה צעירה מאוד מאוד כשהיא גמרה את הלימודים והלכה ללמד בכיתה א'. היא סיפרה לי שהיא התחילה ללמד את הילדים אל"ף ב"ת, ואחרי חודש היא גילתה שלא כל הילדים יודעים לקרוא. היא התאכזבה מאוד והרגישה שנכשלה. לאחר מכן, היא השקיעה את נשמתה בעבודה קשה, וכבר בחנוכה לא היה ילד אחד בכיתה שלא ידע לקרוא. איך קרה הדבר? קודם

ואפילו ג'וקים לשחות. האמת היא שאפשר לאלף פרעושים מפני שאיש אינו חס עליהם; אילוף בחורי ישיבה הוא

כל אחד מכם יכול
וצריך ללמוד לפי
עניינו - אחד יכול
להחליט לעבור במשך
שנה על כל הש"ס, אחר
יכול להחליט לכתוב
חיבור על הלכות
נטילת ידיים, והשלישי
אולי יחליט ללמוד
ש"ס משניות בעל פה;
אבל כל אחד צריך
להיות מסור לחלוטין
למה שהוא עושה

קשה יותר משום שהכול חסים עליהם. אומרים להם: "תאכלו, תשתו, תנוחו. אם אתם עייפים, תנוחו עוד קצת; ואם אתה מרגישים, חלילה, שהראש כואב מרוב לימוד - תירגעו קצת". והתוצאה היא

כול, משום שהיא הייתה מורה צעירה, ולכן היא לא ידעה שגם בכיתה ב' יש ילדים שעדיין אינם יודעים לקרוא. מעבר לכך, ההצלחה הזאת נבעה מהעבודה העצומה שהיא השקיעה בכך.

כל מורה יכול לעשות דברים כאלה; זה תלוי רק באופן שבו הוא עושה את עבודתו. הוא יכול לעבוד כמו מורה טוב: להיכנס לכיתה, לשבת בנחת, בידו כוס תה, וללמד את השיעור שלו. אחר כך

אם אדם חופר

בנחרצות - במעדר או בשיניים ובציפורניים, הוא ימצא את האוצר. לעומת זאת, אם הוא חופר כמו חבר בקבוצה שהטילו עליה לחפור איזו חפירה קטנה, הוא לא יוציא מהאדמה שום דבר חשוב.

הוא ישמע את השאלות של הילדים ויענה עליהן כמיטב יכולתו, בסוף הוא ינוח קצת ובסך הכול יחיה חיים טובים. ההנחה מאחורי צורת עבודה כזו היא שהחיים נוחים בסך הכול, ולכן אפשר

לפעול ברגיעה ובנחת. אמנם גם בשביל להגיע לחיים הנוחים צריך לעשות משהו, אבל אדם מנסה לעשות מינימום עבודה במקסימום זמן. לעומת זאת, אדם יכול ללמד, אפילו את האל"ף-בי"ת, כמו משוגע: כשהוא רואה ילד שאינו לומד, הוא יושב ומקדיש לו זמן ותשומת לב עד שהדברים ייכנסו לראשו.

בספר משלי כתוב: "אִם תִּבְקֶשׁנָה כִּפְסֹף וְכַמְטֻמוֹנִים תַּחֲפֹשְׁנָה, אֶזְתָּבִין יִרְאַת ה'". אם אדם חופר בנחרצות - במעדר או בשיניים ובציפורניים, הוא ימצא את האוצר. לעומת זאת, אם הוא חופר כמו חבר בקבוצה שהטילו עליה לחפור איזו חפירה קטנה, הוא לא יוציא מהאדמה שום דבר חשוב.

אני שומע מאנשים שונים את המשפט: "בהתמדה ויגיעה אפשר לעשות הכול". זה לא נכון: בהתמדה ויגיעה אדם יכול להשיג מה שקיים בפוטנציה שלו. אם הוא ישקיע מאוד, הוא יגיע קצת מעבר לזה, אבל הוא אינו יכול להיות גבוה בשלושה ראשים יותר ממה שהוא עכשיו. ובכל זאת, אין לי שום ספק שאנשים יכולים להשיג יותר ממה שהם משיגים בפועל, והם אינם משיגים זאת מפני שהם אינם מתאמצים. לעיתים קורה שאפילו אדם מישראל נעשה 'בן נוח' - הוא נכנס לחבורת האנשים הללו שחיים בנחות. בהחלט לא נוח לעבוד ולהתאמץ. ועם זה, אנשים שעובדים ומתאמצים יכולים לפעמים, בלי לשים לב, להגיע למיצוי שלהם.

ללמוד תורה במקצוענות

קטעים מתוך שיחה בישיבת תקוע,

י"ח אדר ב', תשע"א

לעשות אותה. אני יכול להיות חובב איזה דבר, לשחק בו אבל אני לא איש מקצוע. אם בן אדם מחזיק פטיש ביד, אפשר

אדם שתורתו אומנתו,
גם אם הוא סוחר או
רופא, היא לא מפסיקה
להיות אומנותו.
לפעמים מקצוע של
אדם זה לא דווקא מה
שהוא מתפרנס ממנו.
מי שתורתו אומנתו
לפעמים היא השעשוע
שלו...

לראות אם הוא חובב גמור או שהוא יודע
איך להחזיק פטיש. אפשר לראות את זה

יש מושג שנקרא: "תורתו אומנתו".
הוא לא קשור לשאלה של להתפרנס
מהתורה, שהרי מי העלה על דעתו
בדורת קודמים להתפרנס מהתורה?..
אם כן, מה זה תורתו אומנתו? זה מי שזה
המקצוע שלו. אדם שהוא מהנדס אבל
הוא מטאטא כבישים - הוא לא מפסיק
להיות מהנדס. אדם שתורתו אומנתו, גם
אם הוא סוחר או רופא, היא לא מפסיקה
להיות אומנותו. לפעמים מקצוע של
אדם זה לא דווקא מה שהוא מתפרנס
ממנו. מי שתורתו אומנתו לפעמים היא
השעשוע שלו...

אדם יכול לעסוק בלהגיד דברי תורה
אבל זה לא המקצוע שלו - זה מה
שעכשיו הוא אומר, כמו שבן אדם
הולך להודו לשה או שבעה חודשים
זה לא המקצוע שלו, אלא עכשיו הוא
שם. מה הופך אדם לתורתו אומנתו?
שהיא המקצוע שלו. מה ההבדל בין מי
שמתעסק עם זה כל הזמן לבין מי שזה
המקצוע שלו? זה כמו ההבדל בין גר
מקצועי לבין סתם מישהו שחותך קרש
- חלק מהעניין של מקצוע הוא: א - אני
יודע שזה עבודה; ב - אני יודע שיש דרך

דורש זמן, זה שאלה איך אני עושה את זה. יש אנשים שיושבים כך וכך שנים בישיבה כל מה שהם למדו זה העוויות של תלמיד חכם.. יוצא בן אדם שהוא לא בדרך ארץ ולא בחכמה, ולא יוצא ממנו שום דבר.

אם אני נותן למישהו דף גמרא, מי שמקצועי - יפסק אותו, מי שלא - ישתבש. אפשר באמת ללמוד מתוספות הרבה מאוד, הם אוצר בלום, תרגום יונתן ותרגום אונקלוס לא כתובים באותה שפה. כיון שזו שפה אחרת, וסגנון אחר, ואם אני רואה ומבין את זה, ממילא אני ניגש לזה באופן אחר. איך אני מבין קושיא בגמרא ואיך אני מבין תירוץ, ואיך הם אמורים להשתלב?

מישהו חתך פעם קרש? אם אני יודע איך לחתוך אותו, אני חותך לא לאורך הסיבים. איך מחזיקים תינוק קטן? זה גם עניין מקצועי. תתנו תינוק קטן למישהו שלא למד את המקצוע, הוא באמת לא יודע איך מחזיקים ילד. תארו לעצמכם שמישהו פה יושב ורושם לעצמו: אני לומד איזה דבר, למדתי מזה גם כלל גדול. אם למדתי כלל גדול, אני צריך לסמן לעצמי את העניין הזה, וכך דברים נעשים בהירים לי. אני לא פותר בעיה מקומית, אלא אני מבין מה העניין של דבר מסוים. יש כמה ספרים שעוסקים בכללי הש"ס. חלק מספרים אלו נכתבו כבר על ידי בעלי התוספות, ויש איש גדול כמו ר' יוסף קארו שכתב גם כן ספר כזה. הספרים האלה הם ספרים של איש

על בן אדם שמסתכל על ארון ספרים, איך הוא מוציא ספר.

יש בן אדם שיושב בישיבה כמה שנים, הוא לומד גמרא, אבל הוא עדיין לא איש מקצוע. זה עניין של איך בן אדם נכנס לעניין הזה, וזה לא משנה אם אני עוסק

**אחד הדברים
שמלמדים בישיבות
בנוסח פורת יוסף זה
ללמוד רש"י - מה
הוא רוצה? מה הוא
בא להגיד? לפעמים
זה פשוט, הוא אומר
לי את פירוש המילה.
לפעמים זה לא פשוט.
מה הוא רוצה?**

בדבר גדול או קטן, יש איך שבעל מקצוע עושה את זה. יש מי שלומד גמרא כמו שצריך ויש מי שמסתכל בגמרא כמו תרגום שמסתכל בבן אדם.. כשרוצים שמישהו יהיה בעל מקצוע זה לא רק

לא יודעים שום דבר. מישהו שאל את הרוג'ובי שאלה שהמציא, שכביכול כתוב כך וכך וזה סתירה למקום כזה וכזה. הוא רצה לבחון את הרוג'ובי. הרוג'ובי ענה לו ברשימה ארוכה של מקורות, וכשהוא פתח אותם הוא גילה שזה כל המקומות שכתוב בגמרא "עם הארץ"...

להיות בגדר "תורתו אומנתו" - זה כנראה חובה של כל אדם. אלא שלפעמים אדם לא יושב כל ימיו ועוסק בתורה. יש מחלוקת לגבי מה הגדר של "והגית בו יומם ולילה" - ולמי יש את הדעה הכי מקילה? לרשב"י. הוא ישב והיה קבור בתורה, והוא מקל הכי הרבה בזה - פרשה אחת שחרית ופרשה אחת ערבית. יכול להיות אדם שלומד רק פרשה אחת שחרית וערבית ועדיין הוא למד משהו. כתוב בגמרא (חגיגה ה:) שהקדוש ברוך הוא בוכה על שאפשר לו לעסוק בתורה ולא עוסק, ועל שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועוסק. יש סיפור על שני אחים, אחד חריף מאוד אבל לא היה יושב ולומד, והשני היה שקדן גדול אבל לא חריף. השקדן אומר למתמיד: אתה גורם להקב"ה לבכות: אתה יכול לעסוק בתורה ואינך עוסק. השני אומר לו: גם אתה, כי אתה לא יכול לעסוק בתורה ועוסק. אבל אני - לפעמים עוסק בתורה, ואז הקב"ה מפסיק לבכות, אבל אתה שאתה שקדן שכזה - בגללך הקב"ה כל הזמן בוכה!..

מקצוע. הם לא ספרים מרתקים בדרך כלל, אבל כשמישהו מסביר לי איזה כלל, אני מתחיל להבין דברים באופן לגמרי אחר.

מה זה תורתו אומנתו? שאדם לומד את התורה שלו כמו שהוא לומד מקצוע; איך שהוא ניגש לזה. הוא יכול לשבת 3-6 שנים בישיבה, ולפעמים יש לאנשים ראש ישיבה שהוא גדול ונפלא, ותלמידיו לא מקבלים אלא נקודות קטנות. כי לפעמים הוא לא מקצועי כמורה. אם אני מקשיב לשיעור טוב, שיעור בגמרא, אם אני רוצה ללמוד את המקצוע אני צריך להבין איך עושים את הדבר הזה. כשמעמידים מישהו לעשות "חבורה", זה לא בשביל לחדש חידושים, או בשביל ללמוד להיות מגיד שיעור, אלא כדי ללמוד את המקצוע: איך לומדים גמרא. אני לא מדבר על מעלות 'עוקרי ההרים' - אלא על כך שמישהו לוקח גמרא ושואל: מה הוא רוצה? אני לא מדבר על כתיבת סיכום על התוספות, אלא - מה עשה תוספות? מה יצא מכל זה? אם אני לא לומד - לא יצא שום דבר. אחד הדברים שמלמדים בישיבות בנוסח פורת יוסף זה ללמוד רש"י - מה הוא רוצה? מה הוא בא להגיד? לפעמים זה פשוט, הוא אומר לי את פירוש המילה. לפעמים זה לא פשוט. מה הוא רוצה?

יכול מישהו לשבת שנים בישיבה, ואחר כך לא נגע ולא פגע. כי הוא לא למד אף פעם לשאול שאלות כמו שצריך, וממילא גם לא לענות. יש אנשים שלא מגלים את זה עד סוף ימיהם, שבסך הכול - הם

שעשועי המלך

מתוך שיחה בישיבת תקוע,

י"ט שבט תשס"ב

בגמרא. השאלות בגמרא מתחילות מתוך העניין ובדרך כלל לא נשאלות שאלות על גוף ויסוד הדברים. יש בגמרא אלפי שאלות אבל אין שאלה אם א-להים נמצא בעולם, וגם לא "מנלן" שאכן כך, על אף שזו שאלה חשובה עם השלכות גדולות. השאלות הללו לא נשאלות מפני שכאשר אני פועל במסגרת מסויימת ואני שואל על גוף המסגרת - אזי במהות הדברים יצאתי חוץ למסגרת. מי שמשחק שחמט יודע שיש חוקים ואם שוברים את החוקים זו בעיה. אי אפשר להמשיך את המשחק לאחר שהורידו לך את המלך - גם בגמרא לא מורידים את המלך. זוהי נקודת יסוד שמגדירה את הצד האחד של לימוד התורה.

מן הצד השני, ללמוד גמרא ואפילו לדעת מה כתוב בה מספיקים אולי בשביל להיות בגדר של 'צורבא מרבנן' ויודע ספר. אבל, בשביל להיכנס לגדר של 'למדן' זה לא מספיק. יש דורות שבהם יש הרבה לומדים ומעט מאוד למדנים. בדורנו אנו למשל, יש ריבוי עצום של אנשים שעוסקים בתורה אך גם די מעט למדנים. חלק מעניינו של הלמדן הוא היכולת לשאול שאלות בסיסיות יותר. בעולם שבו אי אפשר

אחת הבעיות היסודיות בלימוד תורה קשורה ביחס לשאלות. בצד מסויים, כאשר פותחים נושא לשאלה, בעצם נותנים לשאלה מקום. פעמים רבות עצם ההעלאה של אפשרות מסויימת, גם אם היא אינה מתקבל בסופו של דבר, יוצרת סוג של קרע. אולי זו הסיבה לכך שאנחנו אומרים בתפילה קודם "אין כא-להינו" ואחר כך שואלים "מי כא-להינו". אנחנו מגדירים קודם כל את היסוד, את התחום שלא ניתן לערער ואז מתחילים לשאול את השאלות.

בצד מסויים, אין ספר שיש בו כל כך הרבה שאלות כמו בגמרא. המילים הראשונות בגמרא הן שאלה - "תנא היכא קאי" וכך זה נמשך מסכת אחרי מסכת. הגמרא מלאה שאלות - זו הסיבה לכך שיש אנשים שלימוד הגמרא יוצר אצלם קושי מפני שהם היו רוצים עולם ברור. ה'שלחן ערוך' הוא עולם ברור פחות או יותר, כתוב בו מה נכון ומה לא נכון והכל שריר וברור וקיים. בגמרא לעומת זאת, שואלים כל הזמן שאלות והכול הופך כל הזמן לפחות ופחות ברור

יחד עם זאת, יש שאלות שלא נשאלות

מאשר היראה שלי מפני כלב. דרגת היראה כאשר היא ללא חכמה והבנה היא רק באופן של "למיחש מיהא בעי", אדם בעצם אומר, אין לי מושג אבל אולי בכל זאת יש פה משהו, זו לא יראה שיש בה ממשות. בשביל שתהיה יראה צריך מידה מסויימת של חכמה.

הנקודה היא שהעולם משתנה והתודעה משתנה ובתוך המציאות החדשה יש פשטות שמתחדשות בכל יום יום.

הבקשה הראשונה שאני מבקש בתפילה היא על הדעת, מפני שאם אין דעת אין משמעות לכל השאר. אין אין דעת כל מה שיהיה אחר כך יהיה כולו פגום. אין אין דעת התשובה לא תהיה תשובה, הגאולה לא תהיה גאולה וכן הלאה. אם אני פוגש אדם חסר דעה ואני רואה שהוא אדם גבוה, חזק, יפה ומחייך אזי עם כל מעלותיו, הרחמים עליו עצומים ובצד מסויים ככל שיש לו יותר מעלות הרחמנות עליו רק גדלה. מבחינה זו, דרושה חכמה עם כל דבר ובלעדיה אין לשום דבר טעם. הרבי מפשיסחא היה קיצוני מאוד בסלידתו מטיפשים. הוא

לשאול את השאלות הבסיסיות קשה להגיע לתשובות משמעותיות. כאשר לא שואלים שאלות ברמה א', מגיעים בהכרח לתשובות מרמה ב'.

החזרה המתמדת לשאלות הבסיסיות נדרשת מכיוון שיש בכל פעם פריצות דרך חדשות במציאות או בתודעת בני אדם ולכן לא ניתן להתבסס על מה שידעתי קודם. זה מה שמדבר הרשב"ם על ה"פשטות המתחדשות בכל יום". לכאורה הפשט הוא פשוט, פירוש המילים ידוע וכיצד אפשר לחדש פשט חדש. הנקודה היא שהעולם משתנה והתודעה משתנה ובתוך המציאות החדשה יש פשטות שמתחדשות בכל יום יום.

יש לי ידיד שהוא מתמטיקאי גדול ופעם שאלתי אותו מנין לו שאין בנוסף ל'גדול', 'קטן' ו'שווה' גם אפשרות נוספת - 'רוק' למשל. אולי לא מציגו את כל האפשרויות, אולי יש מימד נוסף שבו תהיה אפשרות חדשה בתחום הזה. באותו האופן בלימוד התורה יש אפשרויות חדשות שנפתחות, הבנות חדשות שאפשר להגיע אליהן אם חוזרים לשאלות הבסיסיות.

יש לנו אם כן את שתי הצדדים. מצד אחד אדם צריך להיות בגדר של "יראתו קודמת לחכמתו" וכמו שכתוב: "אם אין יראה אין חכמה". ומן הצד השני כתוב גם "אם אין חכמה אין יראה".

מצד אחד ברור שאם אין לי הבנה במהות הדברים אזי היראה שלי היא פחות

שאל פעם על הביטוי "שערי דמעות לא ננעלו" בשביל מה צריך שערים אם הם לא ננעלים. הוא ענה שצריכים שערים מפני שכאשר טפש מתחיל לבכות מיד סוגרים אותם. בלי דעת, הדמעה אינה נחשבת לדמעה, אלה לא דמעות אמיתיות.

לאידך גיסא יש את ענין היראה. יש יראת א-להים שעומדת על כך שאם אין יראה אין חכמה. אין הצדקה לשבת ולעסוק בתורה כאשר מוציאים ממנה את המשמעות, את היראה. אם כאשר עוסקים בתורה בונים עולמות אזי יש טעם לשבת ולעמול אבל מי שיושב ועוסק בתורה וזה לא מעלה ולא מוריד עבורו, זה מתחיל להיות מפוקפק אפילו בתור משחק.

המהר"ל אמר, בניסוח אחר, שאם לומדים תורה בשביל לחדד את המוח עדיף לשחק שחמט. הבעייה הפשוטה היא שאם אין יראה, אם אין אמונה בסיסית, כל הערך יוצא מן העולם. על דברים אחרים אפשר לומר שהמשחק היה כל כך מרתק, שלא איכפת לי אם זה אמת או לא. יש תחומים בהם השיקול הקובע הוא המידה של החריפות והיצירתיות. לא תמיד מבחן האמת הוא המבחן היחיד, לעתים ניתן במקביל לתת שיקול של יפה או מכוער. כאשר אני רואה תמונה יפה שמצוירים בה דברים שאינם קיימים במציאות, זה לא מפריע ליופי של התמונה. אבל יש דברים, שאם זה משחק - זה לא מספיק משעשע, ואם זה רר בגדר של "יפה" אז גם בתור יופי

הוא יופי פגום. התוקף של לימוד גמרא, היופי של לימוד הגמרא, השעשוע והעונג שבלימוד הגמרא נובעים רק מתוך זה שהלימוד הוא עיסוק באמת.

בגמרא ובלימוד תורה בכלל, יש ענין של "תורתך שעשועי" ובספרי חסידות מופיע שישראל עוסקים ב"תיקוני דיקנא" של הקב"ה, ואלה הם שעשועי המלך. הסבא נהנה מכך שנכדו משחק לו בזקן, ובאותו האופן הקב"ה שמח כאשר אנו עוסקים בתורה. בספר משלי, יש פרק בו התורה מדברת ושם כתוב "ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום, משחקת לפניו בעל עת". התורה היא השעשוע של הקב"ה, אבל כל העניין של השעשוע מתחיל רק כאשר היא "לפניו" אם היא לא לפניו, אם אני לומד תורה בלי אמונה אזי אפילו כמשחק - המשחק לא עובד. זה הצד העיוני וגם הצד המעשי של "יראתו קודמת לחכמתו". אם אין התחלה של "אין כא-להינו", אין מה להמשיך. הרמב"ם לא רגיל לעשות משחקי לשון אבל בפתיחת היד החזקה הוא כתב "יסוד היסודות ועמוד החכמות". זו נקודה של יסוד, אם אתה לא מקבל את זה כל מה שכתוב כאן אזי מכאן והלאה הכול הוא אוסף של הבלים, חבל להפוך את הדף.

כאשר היוונים התחילו לפתח את המתמטיקה, הייתה אמונה שהמספרים אינם רק מספרים, אלא שיש להם משמעות המכוונת לטבע של המציאות ומכאן והלאה היתה סברא לחקור על המספרים. כששואלים מדוע 3 שונה מ-5, שואלים אם יש למספרים משמעות. כיום

פיגול צריך להיות בקי בהלכות ותלמיד חכם. אדם יכול לשאול: לשם מה יש כל כך הרבה דפים על פיגול? והתשובה היא שזה חלק מהמציאות, אנחנו עוסקים בדברים שאולי אינם משמעותיים כעת באופן מעשי אבל יש להם משמעות מתוך עצמם. אני לא יכול לדמיון איך נראה השרש הריבועי של מינוס 1, אבל זה לא משנה, זה חלק מהמתמטיקה. בעניינים של תורה יש בהחלט מקום לשאול שאלות כמו האם מותר לאכול בתולות ים, חצי אדם וחצי דג? מי שקורא מדע בדיוני יכול להעלות המון שאלות בהלכה. למה זה טוב? לא בשביל לספר סיפורים אלא משום שהתורה היא עניין שיש לו משמעות, היא שעשוע של הקב"ה ולכן אני יכול וגם צריך לעסוק בה באופן הזה.

במובנים רבים, ובאופן פרדוקסלי רק כאשר היראה קודמת לחכמה ניתן להתעסק בתורה באופן הזה של השעשוע. מי שאין לו יראה שקודמת לחכמה אין לו עסק בתורה בהיקף הזה. זהו בסיס, שרק ממנו אפשר להתחיל לעסוק.

אני בעצם מושך אתכם כאן לשני עולמות סותרים וזה יוצר לא פעם כאבי לב. אבל כמו בהתעמלות, המאמץ להימנע אל שני הקצוות מועיל מאוד לבריאות. מצד אחד, הייתי רוצה לראות דברים חדשים בלימוד תורה, לא כתרגיל, אלא שבאמת יעלה לכם איזה עניין חדש. מבחינת העולם, יש שאלות שמקדימות את הפתרונות התורניים בעשר, עשרים

אנשים עוסקים במקצועות רבים מפני שהם מניחים שלדברים שילמדו יש קשר מהותי למציאות. במתמטיקה יש המון דברים שלומדים שאינם מביאים תועלת לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. מה שעושים במתמטיקה, שום ראש ישיבה לא היה מעז לעשות. כאשר ראש ישיבה מגייס כסף הוא יכול לכלל הפחות להסביר מדוע זה רעיון טוב שלומדים תורה. כשמגייסים כסף למתמטיקה אומרים שבעולמות האלה של המתמטיקה יש איזו מציאות של אמת, כשמתעסקים

**..ואלה הם שעשועי
המלך. הסבא נהנה
מכך שנכדו משחק לו
בזקן, ובאותו האופן
הקב"ה שמה כאשר אנו
עוסקים בתורה**

בדברים הללו מתעסקים בכבשוננו של עולם אף שמבחינתי ייתכן שלא תהיה לזה משמעות בכלל.

באותו האופן בתורה, יש שאלות שיוצרות דיון גדול וארוך על דבר שקשה להאמין היכן הוא יכול לקרות. בהלכות פיגול למשל יוצא באופן כללי שכדי לעשות

זמן. בברדיטשב עוד לא ידעו שאפשר לפקפק, אבל בפאריז כבר פקפקו. בימינו אולי צריך לשלוח שליחים לשיבות ולהודיע שה' נמצא בעולם.

תראו, אחרי כל הדברים, ולפני כל

אם אין יראה אין חכמה ואם אין חכמה אין יראה, עושים את שניהם ביחד. איפה מתחילים? זו סתירה מיניה וביה מתחילים משניהם ביחד..

הדברים, זה יסוד היסודות ובזה צריך להיאחז, לא רק שזה דבר שישנו באופן תיאורטי, אלא זו חוויה חיה. ואם לא - צריכים לעבוד שהיא תהיה כזו. אז איך אדם יכול שתהיה לו אמונה מוחלטת מחד ויכולת פלפול וחקירה מאידך, התשובה היא שזו לא סתירה כלל, הדברים קשורים אחד לשני. אי אפשר לעשות חידוש ופלפול אם אני לא מאמין בתקיפות של מה שאני עושה. אם אין יראה אין חכמה ואם אין חכמה אין יראה, עושים את שניהם ביחד. איפה מתחילים? זו סתירה מיניה וביה. מתחילים משניהם ביחד.

או מאה שנה. היו תקופות שבהן המצב שהיה הפוך והפתרונות קדמו לשאלות באלף שנים. היו פתרונות לשאלות, שבזמן שהן נידונו הן עוד לא היו רלבנטיות ויש דוגמאות רבות לכך. השאלות הממשיות והעקרוניות במלאכות שבת למשל, עמדו על כך שאנשים לא המציאו מספיק שאלות, כגון מה יקרה אם כך וכך, אם ניתן היה לראות את הדברים בשפע צורות דמיוניות היינו מגיעים להבנה עמוקה יותר של המציאות הממשית. הדברים הלא ממשיים נותנים את הרקע לאלה הממשיים. כאשר חכמי התורה נעשים עיפים ומיוגעים ובלתי-יצירתיים, המחשבה נעשית יותר צרה. בסופו של דבר העולם מתחדש ונוצר וצריכים את הכח ליצור דברים ולראות אותם מחדש, זהו צד אחד.

מאידך גיסא, וללא שום סתירה, מי שאין יראתו קודמת לתורתו ועיונו, הוא לא רק מבלה את זמנו לריק להבל ולבהלה. הוא גרוע מזה לאין ערוך. חוץ מצדדי אמונה שיש בזה. מי שאין לו את ההתקשרות עם הדברים, ככל שהוא מתנתק יותר, העיסוק שלו נעשה חסר ערך. לא רק שיראה צריכה להיות קודמת לחכמה, גם לחיים היא קודמת, מפני שלאחר זמן מתחילות שאלות ממשיות גם על החיים עצמם.

מסרים שר' לוי יצחק מבארדיטשוב שלח שליחים בכל העיירות להודיע: "דעו לכם שהקדוש ברוך הוא נמצא בעולם". האנשים ודאי היו משוכנעים שהרב יצא מדעתו. אנשים לא ידעו, אם איהו חזי או מזלי חזי. מה קורה בעולם באותו

נמשלה התורה

מתוך התוועדות כ"ב שבט תשע"ב

בכל מיני צורות ואופנים, מדברים בספרים באריכות גדולה על: 'למה נמשלה התורה?' התורה נמשלה ללחם, התורה נמשלה לבשר, התורה נמשלה למים, התורה נמשלה לשמן, התורה נמשלה ליין. מה זה תורה כמו לחם? או כמו בשר?

תורה כמו לחם, זה ש'יושבים ולומדים'. כשמישהו לומד איזה עניין, יושב ועוסק בו, בין בהלכה שבתורה בין בדבר אחר שבתורה, זה נקרא שהוא יושב ואוכל מלחמה של תורה. זה לחם. יש מדרגה אחרת, שאני לא אוכל רק לחם, אלא אני אוכל משהו עם טעם יותר בולט, ועם כוח מזין יותר בולט. וזה מה שנקרא בשר. לבשר יש צד אחד שהוא העיון בתורה, לא רק לימוד תורה. כתוב בגמרא שתלמיד של רבא אמר לתלמיד של אביי: "עד שאתם מכרסמים עצמות אצל אביי, תאכלו בשר שמן אצל רבא". בצד מסויים, צורת החשיבה של רבא, שלא כאביי, היא יותר עיונית. לא פלפולית, אבל יותר עיונית, יותר מסתמכת על עיון. אצל אביי יושבים ועושים עבודה - אוכלים לחם. זה גם קשור פרופורציות: לחם אוכלים שלוש פעמים ביום, בשר לא אוכלים שלוש פעמים ביום, אלא אם כן מישהו בא מארגנטינה..

התורה נמשלה גם לחלב. אם תסתכלו תמצאו את כל הדברים האלה. אני לא עושה עכשיו אוסף, אבל יש תורה שנמשלה לחלב. מה זה חלב? זה ודאי סועד את הלב, וגם יש לזה טעם. זה לא לשבת וללמוד גמרא, גמרא זה לא לימוד של חלב. אבל לפעמים יש לימוד שהוא קצת מהמין הזה. כאשר בן אדם יושב ועוסק במקרא, זה מחמם את הלב, וזה מזין במידה - זה לא כמו מים. יש בזה יותר עניין.

יש דברים אחרים שהם כמו שמן, שזה דבר שהוא תוספת לאוכל. והוא, כמו

שמישהו תיאר את זה, הוא צף על גבי כל הנוזלים. כתוב בספרים שבחינת השמן זה בחינת תורת הסוד. הוא עשוי בשביל כל מיני דברים, אבל לא שמעתי על מישהו עושה ארוחה של שמן לבד.. סכין בו, מעבירים בו ריח, שמים אותו בסלט, לא עושים ארוחה מזה. זה גם קשור לאיך אדם לומד בתורה.

אמרו שיש דבר שנקרא 'יינה של תורה'. אומרים שאגדתא, בכלל, זה יינה של תורה. יש לזה השפעה יותר חריפה ממים, יותר עמוקה, וזה מעורר; זה גם כן לא מאכל שאוכלים אותו, אבל הוא, באיזה מידה, מעורר. ויש בו גם כוח תזונה. כאשר בן אדם יושב ולומד, זה נקרא לחם. כשהוא יושב ולועס את זה ומעמיק בזה, זה נקרא בשר. אחר כך אפשר להוסיף לזה יין ושמן, שזה לתועלות אחרות.

נאמר גם ש"הלא כה דברי כאש" (ירמיה כג, כט) - זה משל אחר.. אני לא יודע אם אוכלים את זה או שותים את זה - אבל זה עושה שלא יהיה אפשר לשבת באותו מקום. זה לא מאכל, אלא זה אותו חלק, אותה פינה בתורה, שנכנס בתוך מישהו - ומבעיר אותו.

מה יעשה האדם, בין שהוא יושב ולומד עשרים שעות ליום - היו יהודים כאלה - או שהוא יושב עשרים דקות ליום; מפני שלפעמים אני מוגבל, שאני באמת לא יכול יותר. יכול להיות שיש עניין שבן אדם יקרא שניים מקרא ואחד תרגום, שזה דבר של ממש. אנשים עוסקים לפעמים בנסתר, לפעמים בנסתר שבנסתר, עוסקים במוסר, עוסקים לפעמים בדברים אחרים. בן אדם שצריך להכין לעצמו מנות קרב - הוא לא יכול להכניס שמה הרבה מותרות. צריך להכניס משהו שהוא בסיסי, מרוכז, שכשאני אוכל אותו אני לא אמות. זה לא חייב להיות דווקא צנימים, גם שוקולדים טובים לזה, צריך משהו שיש לו 'ערך קלורי גבוה' - אותו דבר גם לגבי לימוד תורה.

הצד האחד הבא לידי ביטוי בעשרת הדברות, הוא עצם היותן כריתת ברית. שכן עשרת הדברות, מעבר למה שהן אומרות לגבי נושאים שונים של עשה ולא תעשה, של אמונה וקבלת דברים, הריהן ממצות את הברית ואת מושג חיי הקדושה. הדברות מבטאות קודם-כל את הברית, את הקשר הפנימי הייחודי בתוך עם ישראל ההופך להיות "עם ה'". במקום להיות עם ככל האומות - הוא הופך ליחידה מיוחדת: "והייתם לי סגולה מכל העמים". אולם בחירה זו אינה בנויה על 'גזע', 'דם' או 'מולדת', אלא על "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". משמע: עם ישראל מסכים שלא להיות עוד אומה סתם, עם ישראל שוב אינו ניתן להגדרה כאחת משבעים אומות ולשונות שבעולם. מומחי הלאומיות של אומות העולם יכולים להכחיש את הווייתו כעם - אף על פי כן הוא נשאר קיים - משום שאין הוא פוסק מייחודו; היותו "ממלכת כהנים וגוי קדוש". עם ישראל כמהות קולקטיבית, נאבק הרבה עם עצמו - עד כמה ההגדרה המהותית הזו מגיעה לידי הגשמה בפועל. אולם בכל עת ההבטחה, הברית והייחוד ממשיכים להתקיים ולפעול.

הצד השני שבמתן תורה, המתגלה גם הוא בעשרת הדברות, הוא בהוצאתם של מושגי החיים, של ערכי החיים הגדולים, מתחום הסתמיות אל התחום של עבודת הבורא. נקודת ייחודה של התורה הוא בהוצאת המימד הסתמי מן המציאות היהודית. המעשה הטוב כבר איננו מעשה שתועלתו נבחנת על ידי ערכו השימושי, החברתי או החינוכי. תורה היא יותר מאשר מערכת של חוקים ותקנות, מוסכמות ומנהגים. תורה היא מתן מימד חדש לכל אלה - המימד של הנשגב, של הקשר הגבוה מעל גבוה - עד למקור הראשון. חוקי החברה ותקנותיה הם הוויות המצויות כולן במימד האופקי - ביחס הבין-אנושי, במערכת הקשרים והיחסים שבין אדם לחברו, ואפילו שבין אדם למוסר שלו. ואילו מערכת החוקים של תורה היא מערכת אנכית - ביחס בין אדם לא-להים, ביחס בין העם לבין מקור החיים הראשון. המעשה הטוב - הוא מעתה מצוה, המעשה הרע - הוא מעתה עבירה, וחוקי החיים ודרכיהם - תורה.

(מתוך 'שבועות - עיצוב הייחוד היהודי', חיי שנה)

להחיות את הקהילה היהודית

**ד"רן, אוגוסט 1999 התפרסם ב'בן יקר לי'
כ'אתגרי הקהילות הגדולות והקטנות'**

דרשות; אני רק רוצה לדבר על כמה דברים שאני סבור כי הם חשובים. כל מיני אנשים כאן בדברן באים ואומרים לי בנימת התנצלות: ראה, זוהי קהילה קטנה. ובאמת בהשוואה ליונהסבורג, ואפילו לקייפטאון, היא אכן קטנה יותר

אך השאלה האמיתית היא - מהו גודלה של קהילה יהודית בת-קיימא? או, במלים אחרות, מהו הגודל המאפשר לקהילה לא רק להמשיך להתקיים, אלא להתקיים באופן שיהיה משמעותי, ולא שולי בלבד? התשובה היא: זה תלוי בקהילה עצמה, לא במספר האנשים החיים בה. עובדה היסטורית היא, שבמשך כל ההיסטוריה היהודית כולה, גודלה של קהילה מעולם לא היה הגורם אשר קבע האם קהילה מסוימת תהיה חשובה או בלתי חשובה. מה שקבע היה איכות האנשים, והמשאבים שהם השקיעו ביהדותם. זה, וזה בלבד, היה הגורם שקבע האם קהילה זו או אחרת תהיה קהילה חלושה וחיוורת - או עטורת תהילה.

ועוד כמה עובדות: רוב יהודי דרום אפריקה הם צאצאיהם של יהודי

לאחרונה ביקרתי בקהילה לא הרבה יותר גדולה מן הקהילה שלכם: קהילת שטוקהולם, שבדיה. בראש הקהילה עמד אז יאן ניסל, אחיו הבכור של תומס ניסל, עוזרי. יאן נפטר זה לא כבר, בגיל צעיר מאוד. אני מעלה כעת את זכרו, לא רק משום שהיה אדם יוצא דופן, אלא גם כדי לומר משהו על מעשיו.

ובכן, באתי לשטוקהולם ונשאתי נאום אחד, ושני, ושלישי. לאחר מכן הסתבר שהביקור שלי היה אולי הביקור היקר ביותר שהיה בקהילה זו אי פעם: הוא עלה להם כ-650,000\$, שכן מאותו זמן ואילך שינתה הקהילה הזו את סדר הקדימויות שלה; בעידודו הנמרץ של יאן ניסל פתחה הקהילה כמה וכמה מוסדות חדשים, וחידשה לא רק את בניין בית הכנסת, אלא את כל תפיסתה ביחס למקומו ולתפקידו. בסך הכל, הקהילה הזו נעשתה הרבה יותר מלאה חיים.

אתם כאן, בדברן, הנכם קהילה קטנה יותר, ופירוש הדבר הוא שאם תרצו לעשות משהו - יהיה עליכם לשלם יותר. אינני דרשן, ולא באתי לדרוש

בכל הדורות. בְּרוּאָה (טרויש), עירו של רש"י, חיו כמאה וחמישים משפחות יהודיות; אפילו בקהיר של הרמב"ם לא היו יותר מאשר ארבעת אלפים עד חמשת אלפי יהודים. עדות נוספת לכך נמצא בכתביו של הנוסע היהודי המפורסם ביותר, ר' בנימין מטודלה, המתאר את הקהילות היהודיות שבהן ביקר: מאה משפחות כאן, חמישים משפחות שם.

זאת ועוד: יהודי מזרח אירופה היו עניים ביותר, ויהודי ליטא היו העניים מכולם. עד היום ליטא היא מדינה ענייה; והיהודים, שנאלצו לחיות מן השאריות של המדינה, היו במצב עגום ביותר. רמת החיים של כמה מהסבים או אבות-הסבים שלכם הייתה בערך כמו רמת החיים של הכושים שבשולי הערים בדרום אפריקה, ואולי אף נמוכה מזה. בורגני יהודי היה מי שיכול היה להרשות לעצמו לאכול בשבת חלות מקמח לבן. ועם כל זה, באותם עיירות וכפרים של סביכם בליטא של ראשית המאה העשרים נעשו כמה מן המפעלים החשובים ביותר בהיסטוריה ובתרבות היהודית.

כדי שלא להישאר בתחום המופשט בלבד הרשו לי להביא, כדוגמה, סיפור ששמעתי מפי אחד המורים שלי בבית-הספר, יהודי ליטאי טיפוס. במקום הולדתו, שטעטל ליטאי טיפוס, מינו אדם מסוים לתפקיד רב, וחתמו אותו על חוזה שבו היו כתובים כל הדברים שהרב יוכל לקבל מקהילתו. אלא שהקהילה הייתה כל כך ענייה עד שלא יכלה לתת לרב אלא סכום זעום

ליטא, אשר רבים מהם באו מעיירות קטנות, שטעטלאך. כמה מן העיירות הללו נחשבו, אולי, לערים גדולות: שעוועל, וולוז'ין, שקלוב ואחרות. בכמה מן ה"ערים הגדולות" הללו חיו מאתיים משפחות; באחרות, שהיו גדולות במיוחד - שלוש-מאות או ארבע-מאות, ותו לא; בכפרים קטנים יותר היה בקושי מגוון של יהודים. ועם כל זה, כה רבים מן המקומות הללו

אך השאלה האמיתית
היא - מהו גודלה של
קהילה יהודית בת-
קיימא? או, במלים
אחרות, מהו הגודל
המאפשר לקהילה
לא רק להמשיך
להתקיים, אלא
להתקיים באופן
שיהיה משמעותי,
ולא שולי בלבד?

הם שמות מפורסמים, וכמה וכמה מן העיירות והכפרים הללו נמנו עם המרכזים היהודיים המהוללים ביותר

החוק השני של התרמודינמיקה, האומר שמה שמכניסים זה גם מה שמוציאים, הוא נכון בתחום הפיזיקה, הכימיה, המטפיזיקה, הפילוסופיה, הכלכלה, ראיית החשבון והמחשבים. במחשבים ניסחו זאת בתמציתיות: "garbage in, garbage out" - אם אתה לא מכניס שום דבר, אל תצפה שמשוהו יצא. מה שאתם משקיעים בקהילה אינו תלוי ברב

**אני קורא לכם,
כולכם, לצעוד צעד
אחד קדימה. אלה
מכם שכבר משקיעים
ומתאמצים, צריכים
לעשות עוד; אלה מכם
הנמצאים כאן, אך
עדיין לא עשו שום
דבר, צריכים להתחיל
לעשות משהו;**

המקומי: הרב יכול קצת לדברי דברי חלקות, קצת לדרבן, קצת לשכנע - אבל

של כסף, שלחיות ממנו לא ניתן, ואפילו למות אתו לא היה אפשרי; כמו כן נתנו לו את הזכות לחלב של עז אחת, את הזכות למכור מלח בעיירה, ואולי עוד משהו. והם עשו זאת לא משום שהיו קמצנים, אלא משום שהם לא יכלו להרשות לעצמם יותר מזה; גם מה שנתנו היה מעבר לגבול היכולת שלהם.

בני העיירה, שידעו שהרב הוא איש דגול והעריצו אותו, הרגישו נבוכים ומושפלים בשל היותם קהילה כה בלתי חשובה שיכולה להציע כל כך מעט. הרב, אשר הכיר והעריך את הקהילה, ניחם אותם באומרו: יש מפות גיאוגרפיות של העולם; במפות הללו מסמנים עיר קטנה בנקודה, עיר גדולה - בנקודה שסביבה עיגול, וערים גדולות במיוחד - בעיגולים גדולים ובולטים, ואילו את מקומות היישוב הקטנים אין מסמנים כלל. פריס, לונדון, מוסקבה - כל אלה הם מקומות גדולים על המפה; ורשה ווילנא הן ערים קטנות יותר; והשטעטל הזה אינו מסומן במפה כלל. אלו הן המפות הנראות לעין. ואולם יש גם מפות אחרות, בשמיים; ובמפות השמיים נקבע גודלו של מקום לפי כמות לימוד התורה והמצוות שיש בו. במפה השמיים, אמר הרב, פריס ולונדון עשויות שלא להופיע כלל, אך העיירה הקטנטנה שלנו מסומנת בעיגול גדול ביותר. זהו, אם כן, העניין העיקרי שהופך קהילה יהודית לקהילה גדולה.

מה יוצר את ההבדל? ההבדל נוצר, כאמור, לא רק ממספרם של בני הקהילה, אלא גם ממה שהם תורמים לקהילה. רוב הדברים הנעשים בקהילה הם פרי מאמציהם של בני הקהילה.

את העבודה האמיתית עושים אתם. ו"אתם" משמעו - כל אחד ואחד מכם: מי שבאים לבית הכנסת מדי יום ביומו, מי שבאים פעם בשבוע, מי שבאים שלוש פעמים בשנה, וגם אלה שאינם מגיעים כלל. אלה גם אלה - כולם משתתפים בחיי הקהילה; ותרומתו של כל אחד ואחד, ושל כולם יחד, היא הקובעת.

כאשר הייתי מורה היו לי כל מיני תלמידים, ובכללם כאלה המכונים "טעוני טיפוח". נהגתי לומר לאותם תלמידים (ולפעמים היה עלי לחזור על זה מדי יום ביומו): מבחינה תורשתית אתם בסדר גמור; זו לא אשמתכם שאתם מפגרים אחרי האחרים. זה רק אומר שאתם צריכים לעבוד קשה יותר - אבל אתם מסוגלים. הדבר הזה נכון גם ביחס אליכם. קהילה זו יכולה להיות מקום נידח ונשכח, והיא יכולה להפוך למרכז יהודי חשוב. זה תלוי בראש ובראשונה במאמצים שתשקיעו; ככל שתהיו מעורבים יותר, כך יהיו לכך יותר תוצאות.

אמנם נכון: קהילה זו, כמו כל שאר הקהילות בדרום אפריקה, היא קהילה מזדקנת, וזו בעיה כספית, אקולוגית ודמוגרפית. ואולם כאשר בקהילה אין בית ספר, הרי זה כאילו אותה קהילה מצהירה: "אין לנו תקווה". כאשר בקהילה יש רק ילדים מעטים, הרי זה סימן של ייאוש, ולא משנה מה אומר מי שאומר. קל מאוד לתת תרומה חד-פעמית של מאה, מאתיים, ואפילו עשרת אלפים ראנד; אבל אני מבקש הרבה יותר מכך: אני מבקש שתתנו מעצמכם לעצמכם.

בשנים האחרונות אני עורך מסעות רבים

ברחבי ברית המועצות לשעבר. אני פוגש שם אנשים רבים, אשר חלקם שכחו בכלל שהם יהודים, ולפעמים הם מגלים זאת במקרה. לכם יש, לכל הפחות, כמה זכרונות של יהודים חיים; בברית המועצות לשעבר יש יהודים שאפילו את זה אין להם. אך גם להם אני אומר את אותו הדבר עצמו: אתם מסוגלים, אם רק תרצו ותקוּו. כיום יש לי תנועה שלמה ברוסיה הקרויה בשם "צעד קדימה". וזה בדיוק המסר: אינני יכול לבקש מאף אחד לעשות את הבלתי אפשרי; ואולם אני יכול לומר לכולם: צעדו צעד אחד קדימה, עשו היום קצת יותר ממה שעשיתם אתמול. כאשר אדם אחד צועד קדימה, זה כאילו חלקיק אחד נע; כאשר קהילה שלמה צועדת קדימה - אז, כמו בפיזיקה, נוצר גל. וגלים יכולים לשבור חומות, הם יכולים גם להרוס - וגם ליצור

עתידה של הקהילה נתון אפוא בידיכם. אף אחד אינו יותר מדי זקן, עשיר או עני מכדי ללמוד. אף אחד אינו נתון במצב כזה שבו אי-אפשר לבקש ממנו לעשות משהו, לתת משהו מעצמו. אני קורא לכם, לכולכם, לצעוד צעד אחד קדימה. אלה מכם שכבר משקיעים ומתאמצים, צריכים לעשות עוד; אלה מכם הנמצאים כאן, אך עדיין לא עשו שום דבר, צריכים להתחיל לעשות משהו; וזה נכון גם ביחס לכל אלה שאינם נמצאים כאן, מכל סיבה אידיאולוגית שהיא: החרדים, העוד יותר חרדים, הפרוגרסיבים, כולם. אין אחד שאינו יכול לצעוד צעד אחד קדימה. והצעד האחד הזה יכול לשנות הרבה מאוד.

אם אתם מבטיחים להקדיש חמש דקות

מבפנים. כמה מן האישים הדגולים ביותר בהיסטוריה היהודית צמחו במקומות קטנים כאלה. המעורבות המועטת של כל אחד ואחד מבני הקהילה היא כמו נר קטן אחד: זה יכול להיות כמעט חסר משמעות. ואולם שלושת אלפים נרות כבר אינם חסרי משמעות: הם זורחים לכל עבר ולמרחקים - והאור הזה עשוי לפעמים ליצור שינוי אפילו במדינה שלמה.

אחד מגדולי המדענים בדור הקודם, נורברט וינר, יוצר מדע הקיברנטיקה, אמר פעם: הסוד הגדול ביותר של פצצת האטום הוא לא דרך הייצור שלה. הסוד האמיתי הזה נתגלה בשנת 1945, שבו התפוצצה פצצת האטום הראשונה; והסוד היה - שאפשר לעשות דבר כזה. כאשר יודעים שאפשר לעשות משהו מסוים, הרי אותו דבר נעשה בר-ביצוע; ואז השאלה היא רק כמה מאמץ וכסף משקיעים בכך. מה שאני מנסה לומר לכם, אפוא, הוא שבקהילה כמו שלכם, ואפילו בקהילות קטנות יותר, הדבר הוא בר-ביצוע. זה אפשרי, וזה כבר נעשה - בשטוקהולם וגם במקומות אחרים.

אם תעשו, תראו.

ביום, הרי שאתם נותנים משהו שיכול לגדול. בחמש הדקות הללו אתם יכולים ללמוד משהו חדש, או לעשות מעשה טוב. אין שום תירוץ שיכול להצדיק את היעדרותו של אף אחד, זקן או צעיר, מעולמה של המחויבות, מעולם הלימוד הממשי והעשייה הממשית. הסיבה היחידה המצדיקה אי-השתתפות היא המוות; רק המתים פטורים לחלוטין ממחויבויות של העולם הזה. ואם אין אנו מעוניינים בסוג הזה של חופש, עלינו להמשיך ולעשות. משום כך אני מעודד אנשים בשנות השבעים לחייהם להתחיל ללמוד א"ב, שכן דבר זה מדרבן אותם לדעת עוד, לעשות משהו חשוב ובעל ערך.

הנקודה העיקרית בבנייתה של קהילה איננה בניית בניין חדש לבית הכנסת: עיקר העניין הוא למלא את בית הכנסת בבני אדם, להביא לכך שבית הכנסת יהיה מקום חי. לא הפעולות החד-פעמיות הן החשובות, אלא המעורבות המתמדת, המביאה לכך שחלק מלִבְנו יהיה קשור לקהילה. לדבר הזה אין אמות מידה מדויקות; ואולם בכל זאת יש מדד אחד, והוא: כל מה שתעשה, אתה יכול לעשות טוב יותר, ואתה יכול לעשות יותר.

ברגע שקהילה מקבלת על עצמה שליחות שכזו, כל הייאוש נמוג ונעלם, והכל מתחיל להיראות לגמרי אחרת. במקום לראות את העתיד במונחים של עוד כמה מצבות בבית העלמין המקומי - מתחילה להיות תקווה; וברגע שיש תקווה - מי יודע? כבר קרה לא פעם בעבר שמקום מסוים, אשר מבחינה יהודית היה מדבר שממה, השתנה והחל להאיר

עם התלמוד

**ראיון עם הרב בעיתון 'דבר' משנת
1968, המראיין: ק. שבתאי,**

**מתוך ספר חדש של ראיונות עם הרב
שעתיד לראות אור בקרוב**

בן דודו של רבי פנחס אפשטיין הידוע, רבם של נטורי קרתא. הוא היה מבאי ביתנו, והוא גם למדן. אבא היה אומר לי: 'לא אכפת לי שתהיה אפיקורוס, אבל אכפת לי מאוד אם תהיה עם הארץ'. ותפקידו (שלא על מנת לקבל פרס) של המורה שלי היה בעצם... לעשות שאהיה אפיקורוס. משונה, אבל...

"יש לעם ישראל מידה גדושה של כבוד וחיבה ליודעי תורה, ומידה גדושה כמוה של גנות לעם-הארץ. ייתכן שהטרגדיה הגדולה של חיינו היא שפסו מקרבנו אפיקורסים. אפיקורוס היה אדם שמילא כרסו ש"ס ופוסקים, ואחר כך נעשה לאפיקורוס. אבל רוחה של התורה נשאר בו, היחס אליה ואל הלימוד לא הלך ממנו. היכן יש לך היום אפיקורוס כזה? רחובותינו מלאים עמי הארצות בלי ריח של תורה, בלי ריח של לימוד תורה. כך סתם, הפקרות, עם-הארצות לשמה. אבא והמורה שלי ביקשו לעשות ממני מין אפיקורוס שכזה: יודע תורה, אדם שיש לו יחס חם אליה, יחס לתלמוד, אפילו אם אינו שומר את הנאמר בו. בכל

עם הופעת הכרך של מסכת שבת (חלק אחד של המסכת) במהדורת הרב עדין שטיינזלץ ראיתי לברר עם הרב הצעיר כמה נקודות, יותר לגבי התלמוד בכלל מאשר על התלמוד שלו, שכן תלמודו כבר יצאו לו מוניטין כמפעל תרבות ממדרגה ראשונה, כשם שלמהדיר, הרב בעצמו, יצאו מוניטין כאחד מגדולי התורה בארץ.

ביקשתי לעמוד על ארבעה סעיפים: דרכו של הרב שטיינזלץ אל התלמוד; תפקידו של התלמוד במרוצת הדורות; משימתו של התלמוד בדורנו זה, הדור שנתרחק מרחק רב מן התלמוד; ייחודו של התלמוד שלו.

אביו של הרב שטיינזלץ לא היה יהודי דתי, ואף את בנו לא חניך למצוות. עדין הצעיר קיבל בדיוק אותו חינוך שהיו מקבלים ילדים בני גילו בארץ ישראל הלא-דתית שלפני עשרים-וכמה שנים. מה ראה יהודי לא דתי שביקש ללמד את בנו תלמוד? מספר הרב:

"רבי הראשון בתלמוד, מר אפשטיין, היה

אופן - חס ושלום לא עם הארץ".

אין מוקדם ומאוחר בתורה, ואין חשוב וטפל בתורה. "קנין ופתחי נידה הם- הם גופי הלכות". מעשה מרכבה והוויות דאביי ורבא עומדים בדרגה אחת בקדושה, אף שאלה גדולים ואלה קטנים. כאן שילב הרב הצעיר מעשה במורה שלו שלכאורה אין לתתו עניין לענייננו, ואף על פי כן אין כמוהו להמחיש את היסוד של דרך ארץ מפני איש תורה, שהיה כה חשוב בעולמם של יהודי התלמוד. עלה בדעתי כי קיים מין "אינטרנציונל" של "יודעי לימוד", שכל אחד מהם מכבד את חברו, וכולם ביחד מתכבדים זה בכבודו של זה.

מספר הרב:

"המורה שלי היה רחוק משמירת מצוות, אבל כאמור, למדן היה. כאשר התחיל ללמדני תלמוד, הביא לביתנו גמרא. היה זה בסמוך למלחמת העצמאות. המלחמה שמה קץ ללימודי. אחר כך עזב רבי את הארץ והלך לצרפת. לימים נזכרתי בגמרא ורציתי להחזירה לבעליה, ומה אני רואה? הספר לקוח מבית המדרש של נטורי קרתא. הם ידעו היטב כי דרכיהם אינם דרכי המורה שלי, ודרכיו-שלו אינם דרכיהם, ואף על פי כן היה יוצא ונכנס בבית המדרש שלהם, וכאשר היה זקוק לגמרא היה לוקח אותה מהם, ואיש לא מיחה בידו. זה אותו עניין של כבוד התורה, דרך ארץ מפני בר אוריין, וכמובן שהוא היה גם בר אוריין וגם בר אבהן. פה, בלמדנות, אין דקדוקי עניות, אף לא דקדוקי אדיקות.

אפילו הקיצוני שבקיצונים, אם לדבר בלשון ההשכלה, החשך שבחשוכים, כיוון שהוא בא ללמדנות, הרי הוא פוסק: כאן שאני.

"וראה זה דבר משונה", המשיך הרב, "בכל אותו עניין של למדנות יש קורט של אפיקורסות. ודבר זה מחויב המציאות. מעצם מהותו של התלמוד. בלמדנות יש מרחבות האופק האינטלקטואלית. לדעת ללמוד - "קענען לערנען" - אינו רק עניין של ידיעה: יותר מכך יש לנו כאן עניין במשהו של אופי.

"ובדוק עוד ותמצא: היו שהתנגדו ללמדנות. יש לשער כי התנגדות זו מקורה באותו קורט של אפיקורסות הטמון בקרבה. אבל מה זאת למדנות? לדעת בבלי וירושלמי, כלום זאת למדנות? לפי תפיסתם של יהודי התלמוד - לא. זה אוויר לנשימה, זה הכרח, כדי שאדם לא יהיה, חס ושלום, עם הארץ".

אותה בריחה מעם-ארצות, הפחד מפניה, היא שהביאה בראשונה את הרב הצעיר לשערי התלמוד.

אין לדעת מה הביא את הרב הצעיר בשנית אל התלמוד - האם הזרע שזרע בורבו, זרע של בריחה מעם-הארצות, או חיפושי דרכים חדשות בחייו הצעירים.

הרב סבור כי התקרבותו השנית אל התלמוד - לאחר כמה שנים - באה לא כדי ללמוד, אלא כדי לעשות. רבים אנשי התורה שנשאו בהם מריחם ורוחם של השליחים, של המחזירים למוטב, של

מכאן ואילך ענייני התלמוד בדרכו ההיסטורית של עם ישראל בעולם. כיצד רואה הרב הצעיר את התפקיד שהתלמוד מילא בדברי ימינו?

"אומר קודם דבר קצר, ואחר כך נחזור אליו. אם נכון הדבר שאנחנו 'עם הספר', הרי שעם התלמוד אנחנו יותר משהננו עם התנ"ך. אולם כדי להבין את ענייני השפעתו העצומה של התלמוד עלינו, על כולנו, אפילו על אלה שלא למדו אותו - עלינו לתת לעצמנו לפני כן דין וחשבון על מהותו של התלמוד. ועניינה של המהות מצריך הסבר מקיף, שאין בידינו להתחמק ממנו, שכן בלי הסבר זה לא נוכל להבין את המשימה שהתלמוד ביצע עד היום, ועדיין הוא מבצע בקרבנו

"הגמרא היא ספר מקוטע, ערוך בלא שיטה. מקוטע, כיצד? לימוד הגמרא הוא בעצם פעולה של השלמה. על הלומד להשלים מה שחסר בספר. להשלים קטעים, ספיקות, רעיונות."

הפותח דף גמרא דומה לאדם שנקלע לארץ זרה, שאינו מבין את שפת האנשים סביבו, הוא בא ללמוד את השפה הזאת מפיהם ממש, מתוך השיחה אתם, שעה שאינו מבין את שפתם. מכאן שלימוד של גמרא אינו עניין קל כל עיקר.

"היות הגמרא מקוטעת יש בה צד לשבח וצד לפגם: היא עושה את הלימוד קשה, אבל היא עוזרת לו לאדם, ללומד - או נאמר: מכריחה אותו לצלול לתוך הים ולשחות בו. אין לו עצה".

האם עניין חוסר השיטתיות שבגמרא יש

המאמינים בכוחו של אור התורה להאיר את דרכו של האדם היהודי. ורבים מהם מרביצים תורה. במיוחד מצויים טיפוסים אלה בירושלים עיר הקודש. הרב הצעיר התחיל מבקר באחד מבתי המדרש, ששם היה אחד הרבנים אומר שיעור בתלמוד. נערים אחרים, שרבים מהם נעשו אחר כך דוקטורים, וביניהם פרופ' עמיצור, היו בין המאזינים לאותם שיעורים, וכך נתקרב הרב אל אותו מורה, רבי, רב של בית המדרש, והתחיל מתקרב אליו מבחינת המעשה הדתי. אולם יחד עם זה היה לו כאן מעין גילוי התלמוד, גילוי מהותו, נשמתו, אומר איש שיחי:

"יש עניין של 'ללמוד', סתם ללמוד, ויש עניין של תפיסת הדרך בלימוד בתלמוד - זה מה שהלמדנים קוראים לו 'שטייג', ואלה הם שני דברים לחוד. משל למה הדבר דומה? למוסיקה. יכול אדם ללמוד לנגן, ואחר יגיעה רבה ינגן כמו שינגן, אבל אמן לעולם לא יהיה. אמן זה עניין של הזדהות עם הנושא. במוסיקה זה עניין שהאמן חש אותו באצבעותיו, ועניין זה של 'אמנות' כביכול, של הרגשת הדברים באצבעות, אתה מוצא אצל רבים מבין הגדולים באמת בתורה".

עד כאן דרכו של הרב בתלמוד. הלך לבקש את האתונות, ומצא את המלוכה. בעצם, יצא פעמיים לדרכו לשם דבר אחד ומצא דבר אחר. יצא ללמוד כדי שלא להיות עם הארץ, ונתמזל לו ונעשה שומר תורה ומצוות. יצא ללמוד על מנת לעשות, ונעשה גדול בתורה.

בו גם צד לשבח?

"בוודאי, וצד חשוב. אולם, הבה נברר לעצמנו מה הוא אותו עניין של חוסר שיטתיות. נכליל שלושה כללים, ואחרי כן נבוא להרחבתם: הגמרא מעולם אינה מתחילה מן ההתחלה, מעולם אינה הולכת מן הקל אל הכבד, ומעולם אינה מגדירה את עצמה בסוגיה שהיא עוסקת בה: יש בה תמיד סוגיות רבות, סוגיה בתוך סוגיה."

שאלתי את הרב שטיינזלץ: אמרת, כי התלמוד אינו ספר שיטתי. האם אי אפשר לעשותו שיטתי, קל יותר ללימוד?

"לדעתי אפשרות כזאת אינה קיימת. ניקח את עניין ההתחלה, או, יותר נכון, את חוסר ההתחלה. בגמרא חסר תמיד הדף הראשון. אולם חיסרון זה - שנראה להלן כי הוא עניין מהותי ואינו חיצוני - אינו לשלילה דווקא, והוא משותף לכל הספרות העתיקה שלנו. היא כולה חסרה את הדף הראשון. כך הדבר בזוהר, ואפילו במשנה, שהיא, כאילו, הספר המסודר ביותר, וכך אפילו בתנ"ך. צא וראה: כלום לא היה צריך להתחיל את התנ"ך מן 'ה' אחד ושמו אחד?' והנה הוא מתחיל מן האמצע, כשהשם, שלא דובר בו כל עיקר, ברא את השמים ואת הארץ. הספר היחיד בספרות העתיקה שלנו המתחיל מן ההתחלה, הוא 'יד החזקה' להרמב"ם: 'יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא'..."

הייתי תנא דמסייע לאיש שיחי: הבאתי

ראיה מרש"י בבראשית - הוא תמה על כך שהתורה לא סיפרה כלל על בריאת המים, שקדמה לבריאת השמים והארץ, והבאתי ראיה מפרק א' של מסכת ברכות, שהגמרא תמהה ושואלת: "תנא היכי קאי דקא תני מאימתי?" ובלשון הצברים: מה פתאום בא רבי ומורה לנו את עניין קריאת שמע? והרב ממשיך ואומר:

"אין התלמוד, כמו הספרות העתיקה כולה פותח, בשום דבר נעלה בשום הצהרה נשגבה. ובדוק ומצא: ההתחלה מן האמצע יש בה יתרון מהותי. הספרות המודרנית, ספרות האקזיסטנציאליזם, חשה שהואיל והיא ספרות של חיים, הרי שעליה להתחיל מן האמצע. מכאן זרם התודעה ברומאנים של היום. כספר חיים התלמוד הוא, בעצם בסגנונו - לא בסגנון מבחינת הלשון, אלא בסגנון מבחינת דרכו להתחיל באמצע ובסגנון האסוציאטיבי שלו - שיא של מודרניזם."

עברנו מכאן אל נקודה שנייה של חוסר שיטתיות בתלמוד. מסתבר, כי שני יסודות הייחוד - העדר מעבר מן הקל אל הכבד, וסוגיה בתוך סוגיה, יסודות כל כך אורגניים בתלמוד - אינם אלא שני צדדים של מטבע אחד, בחינת הא בהא תליא. אומר הרב.

"אין הליכה מן הקל אל הכבד. כי מה קל בתלמוד ומה כבד? זאת ועוד: אי אפשר ללמוד סוגיה אחת בתלמוד, סוגיה לעצמה, משום שכל סוגיה היא איבר מן הגוף החי של התלמוד כולו. החלקים הבודדים אינם עשויים חטיבות

- כל זה נובע מן היסוד שקבע אחד מראשוני התלמוד, שהלך אחרי רבו לבית הכיסא כדי לראות כיצד נוהג שם רבו, וכאשר שאלו אותו: "עד כדי כך העזת פנים ברבך?" ענה: "תורה היא, וללמוד אני צריך".

"ובכן (המשיך הרב הצעיר), אין התלמוד מתנזר משום דבר שבחיים, ולא דווקא בעניינים שיש בהם משום הלכה. דוגמה קלאסית, אחת מרבות, אתה מוצא בגמרא (הוריות י"ג): 'שאלו תלמידיו את רבי אליעזר: מפני מה הכלב מכיר את קונו והחתול אינו מכיר את קונו? אמר להם: ומה האוכל ממה שהעכבר אוכל משכח, האוכל עכבר עצמו על אחת כמה וכמה'".

עניין חוסר טאבו מתקשר עם קו אופי חשוב אחר של התלמוד. אומר הרב:

"התלמוד הוא ספר קדוש, אף שהוא מדבר על הכל, ועל אף העובדה שהוא ספר ביקורתי. הוא כמעט כולו ביקורת. התלמוד תירץ קושיה מסוימת של עצמו, אבל אין דבר זה אוסר עליך לתרץ קושיה זו בדרך אחרת. ייתכן שיש לך תירוץ יותר טוב. הגמרא כאילו אומרת לך: אסור להאמין לגמרא. עד כמה שאני יודע, הרי זה הספר הקדוש היחיד בספרות הדתית של כל העמים, העומד על ביקורת ומחנך לביקורת. תיקח את עניין ביקורת הטקסטים: בכך התחילו בתלמוד בימים קדומים ביותר".

- אתה מתכוון למה שהתלמוד אומר מפעם בפעם: "חסורי מחסרא והכי

עצמאיות. אי אתה יכול לנתק סוגיה מסוימת מכל אשר סביבה, ואף לא מן התלמוד כולו".

שוב נעשיתי תנא דמסייע של הרב. מסכת ברכות מתחילה מדבר "קל" - קריאת שמע - אלא שאין הלומד מספיק לייצב את דעתו מה הוא למד בעניין הקל, וכבר יש לפניו עניין כבד - ענייני טומאת כהנים. או הילד מתחיל בבא מציעא: "שניים או חזים בטלית", ותיכף ומיד הוא מוצא עצמו בתוך סוגיות מסובכות של כופר בכל ומודה במקצת, של המוציא מחברו, של קנייה בראייה או במשיכה וכו' וכו'. והוא הדין במסכת שבת" היא מתחילה בעניין קל ופשוט - איסור הוצאת דברים מרשות לרשות בשבת - אלא שהלומד מוצא עצמו תיכף בענייני שבועות שהן שתיים שהן ארבע, ידיעות הטומאה ומראות נגעים - עניינים מסובכים, במיוחד ללומד מתחיל.

המשיך הרב ואמר:

"ונעמוד על עוד ייחודים מהותיים של התלמוד. אין התלמוד מכיר בשום טאבו. אין בו נושא שהוא מחוץ לתחום, לרבות עניינים שהם בחינת צניעות שבצניעות. בנושאים כאלה נוהג התלמוד תכופות לדבר בלשון סמלים, בכינויים, אבל נושא פסול אינו קיים, ממעשה מרכבה ולמטה למטה. מי שלמד את הנושא נשים - ולא דווקא במסכתות של סדר נשים - יודע בעניינים אלה מה שיודע רק רופא. ולא תמיד מדבר התלמוד דברים סימפטיים" - נראו לי דברי הרב, והייתי לו שוב תנא דמסייע. אמרתי:

קתני" (כלומר: כאן בטקסט חסר דבר מה, וכך צריך להיות...)?

"לזה, אבל לא רק לזה. מי לא עסק בביקורת הטקסטים, בשינוי נוסחאות וגרסאות? התלמוד כאילו מתווכח עם עצמו ועם הלומד. הוא דורש מן התלמיד שיתוף אינטלקטואלי מלא. הוא מאלץ את הלומד לדבר ולחשוב על הכל, ממש על הכל - חוץ מן הדברים של 'מה למעלה ומה למטה', ועל כך עוד נאמר כמה מלים. ועם כל הביקורת שלו התלמוד הוא ספר קדוש. אולם, צא וראה, קדושתו היא מסוג מיוחד - זאת קדושה אינטלקטואלית."

- ניתן לומר כי זו קדושה דרך האינטלקט, הבאה מן המוח במקום קדושה שמקורה בלב, בכוח הרגש?

"התלמוד הוא, מיסודו ומעיקרו, אינטלקטואליזם צרוף, התלהבות מרוסנת, להט בלתי פוסק של מחשבה. ומכאן שהוא הביטוי הקלאסי, הטהור ביותר, ליהדות. ומכאן מקור השנאה לתלמוד. מתוך שהוא תמצית היהדות, הרי שעליו הוטל לשאת בתמצית השנאה ליהודים."

רואה אני - אמרתי - כי תמצית השקפתך היא במה שאמרתי, כי אנו עם התלמוד ולא התנ"ך, או יותר משאנו עם התנ"ך. רעיון זה יש בו משום מהפכה במחשבה, ולכן אולי כדאי להרחיב בו.

"ראשית כל, לא אני יוצרו של הרעיון הזה, הוא נמצא כבר בתלמוד גופו".

כאן הביא הרב מאמר מצוי בתלמוד ובמדרשים, שבעצמי גם ראיתיו הרבה פעמים ולא שמתי לו לב במידה מספקת. והנה המאמר (פסיקתא רבתי):

"ולפי שצפה הקדוש ברוך הוא שאמות העולם עתידין לתרגם את התורה ולהיות קוראים בה יווגית, והם אומרים: 'אנו הם ישראל ... ועכשיו המאזניים מעוין', אמר להם הקדוש ברוך הוא: אתם אומרים שאתם בני, איני יודע אלא מי שמיסטורין שלי אצלו הם בני, ואיזו היא זו - המשנה'

"ובכן - המשיך הרב - הכוח המניע, המנוף של היהדות, היה בלי ספק ספר הספרים, התנ"ך. אבל התנ"ך הוא ספר מסוכן. הוא לא מוגדר, הוא לא ספציפי. אני יכול להשתכר ממנו, אבל איני יכול להגיע בו לידי צלילות הדעת. הוא ניתן להיקרא בהרבה דרכים, אבל אין בו כיוון מוגדר. ואין זה מקרה שרבים נכשלו בו ונפלו. אם להזכיר רק את הפוריסטים. ודאי, זה עניין רחב, שיש להרחיב בו את הדיבור, ואיני יכול כאן אלא להזכירו ברמז".

אמרתי: מכיוון שדעתי בנושא זה היא כדעתך, דומה עלי שהשירות הגדול ביותר שהתלמוד עשה לעם ישראל ולתנ"ך היה בכך שהתלמוד לא נתן ליופי של התנ"ך שיתמסמס בתוך חוסר האזיון שלו.

המשיך הרב ואמר: "ודאי שכך הוא. בדוק ותמצא: ספרו של היהודי היה התלמוד. התנ"ך נתן לנו ולעולם את המונותיאיזם; הבית השני נתן לנו ולעולם

היהודים את הצד הדתי שבו, מציין התלמוד אותם ומחזיק אותם בתוך העם. ובדוק עוד ותמצא: כל ציבור מִישראל שזנח את התלמוד, או ציבור שלא קיבל אותו מראשיתו, ציבור כזה לא נקשר קשר של ממש לעם. למשל, הפלשים, משהו חסר להם. אין להם התלמוד. זו לא אותה זהות יהודית בשלמותה. אתה יכול למצוא דבר זה על כל צעד ושעל, בכל דור ודור ובכל תפוצה ותפוצה: כל מקום שנחלשה הזיקה לתלמוד נחלשה הזיקה ליהדות, לעם, להיסטוריה היהודית".

אמרת: מזמן העליתי מחשבה שקיים מה שהוא מעין ספירת ההשפעה של התלמוד. אין פירוש הדבר שכל יהודי מן הספירה הזאת למד בישיבה ועשה לילות כימים בלימוד גפ"ת, אבל התרבות של הספירה נדבקה בו, נכנסה לתוכו, עשתה אותו למה שעשתה, ותכופות שלא מדעתו, ותכופות עוד יותר - שלא מרצונו. מה דעתך על מחשבה זו?

"אין לי הוכחות לכך, כשם שאין לי הוכחות להשפעת התלמוד על חוקרי האטום, שבכינוסים שלהם יכולים הם לדבר יידיש. אין לי הוכחות, אבל משהו אומר לי שכך הוא".

עמדנו לדון בארבע בחינות של התלמוד בכלל, ושלך בתוך זה. הספקנו לעסוק רק בשתיים מהן, וכבר ארכו הדברים למעלה מן המידה; נשאיר את שתי הבחינות האחרות לימים אחרים שיבואו עלינו לטובה.

את האידיאה של הגאולה. התלמוד נתן את שפיות הדעת. הוא נתן ליהודי את האיזון נגד סטיות לעולם המסתורין. הוא היה מעין נפש מאזניים, באלאנס רוחני-נפשי. חכמי התלמוד אסרו את העיסוק בקבלה, כלומר במה שלמעלה ובמה שלמטה, לא משום שהיו נגד הקבלה, אלא משום פחד שמא מי שלא מילא לפני כן כרסו בתלמוד ופוסקים עשוי לטעות בנתיבי המסתורים, בשבילי הקבלה. ובעתות צרה, שלא חסרו לישראל, הייתה קיימת נטייה טבעית ללכת למסתורין ולטעות שם ולטעות כפי שטעו, כידוע, רבים וטובים. 'הדברים הקטנים' - התלמוד, השולחן ערוך, ההלכות הקטנות, זוטות שבהלכה - הם ששמרו על העם מסטיות, שתכופות לא היתה מהן דרך חזרה. לא אחד נשתבשה דעתו מן העיסוק במסתורים. דבר כזה לא קרה אף לאחד שעסק בתלמוד. הוא נתן לעם היהודי את מהותו - שפיות דעת, איזון נפשי, צלילות מחשבה. התלמוד היה עוגן ההצלה של העם היהודי".

הרב הצעיר משתדל בכל כוחו לדבר על התלמוד בנוסח מדעי ניתוחי קר, אך דומני שלא מדעתו ושלא מרצונו הוא נתפס לנימה של רגש. הוא ממשיך וטוען:

"השפעתו של התלמוד על העם היהודי היתה עצומה, אפילו על אלו שלא למדו בישיבה, שלא ידעו אותו כלל. היתה לתלמוד השפעה מכרעת על האופי היהודי. בדוק ותמצא: התלמוד הוא המפתח ליהדות. אפילו לא קיבלו

‘שפע רב’

גיליון חודשי מתורתו של

הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל

‘שפע רב’ הוא גיליון חודשי מתורתו ועל תורתו של הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ. בגיליונות מאמרים, שיחות, קטעים, התוועדויות וסיפורים, שמטרתם לפתוח צוהר לעולמו של הרב; לתורה שהוא לימד, לדרך שהוא סלל, לתביעות שהוא הציב ולחלומות שהוא חלם.

בתורתו, מפעליו ובעצם אישיותו, הרב עדין לימד וחינך לדרך חיים יהודית שלימה. דרך של קדושה ושל חיים, של דבקות ושל פתיחות, מחויבות עמוקה לעם היהודי, ומסירות אמתית לקב"ה.

הרב מעולם לא הסתפק במה שפעל, וראה בכל עבודתו ומפעליו רק הקדמה לפעולות גדולות יותר שיש להוציא לפועל בדרך לתיקון השלם.

אנו מקווים שתוכלו למצוא ב‘שפע רב’ משהו מכל אלו. חלק מהדברים מיועדים לעזור ‘לחיות עם הזמן’, וחלק מהדברים טובים ומועילים לעבודת ה’ שבכל יום. מהם תיאורטיים וגבוהים ומהם מעשיים למדי. חלקם פשוטים וידועים וחלקם חידושים מופלגים. חלקם נוגעים אל הלב, וחלקם מעוררים למחשבה או למעשה. בתקווה שהדברים יכנסו למוח וללב, יאירו ויעוררו.

לתרומה עבור הגיליון

לקבלת גיליון
דיגיטלי חודשי

תקוע

תלמידי הרב שטיינזלץ

מרכז שטיינזלץ
למד את עמי

